

Examensarbete

Socionomprogrammet 210 hp

”Bakom varje dom finns en ungdom som,
med rätt stöd, fortfarande kan välja en annan
väg”

– En kvalitativ studie om socialarbetares perspektiv på
förändringsinriktat arbete inom ungdomstjänst

Halmstad 2025-05-30
Julia Falk & Marina Andersson

Sammanfattning

”Bakom varje dom finns en ungdom som, med rätt stöd, fortfarande kan välja en annan väg” En kvalitativ studie om socialarbetares perspektiv på förändringsinriktat arbete inom ungdomstjänst

Denna studie undersöker socialarbetares perspektiv på förändringsinriktat arbete inom ungdomstjänst. Med en kvalitativ metod och semistrukturerade intervjuer med sju socialarbetare i Västsverige, analyseras hur faktorer som motivation, allians och resurser påverkar möjligheterna att bedriva förändringsinriktat arbete med unga lagöverträdare. Analysen genomfördes med en tematisk ansats och en hermeneutisk utgångspunkt. Teorierna KASAM och stämplingsteori användes för att fördjupa förståelsen av respondenternas beskrivningar. Resultaten visar att socialarbetarnas egen motivation, alliansen mellan socialarbetaren och ungdomen samt tillgång till resurser är avgörande för att möjliggöra förändring. Det framträder också att insatsens tvingande karaktär inte nödvändigtvis utgör ett hinder, utan kan bidra till struktur och ansvarstagande. Studien belyser både hinder och möjligheter inom ungdomstjänst och bidrar med nya perspektiv på hur socialarbetare förhåller sig till sitt uppdrag i arbetet med unga lagöverträdare.

Nyckelord: ungdomstjänst, unga lagöverträdare, socialt arbete, förändring, allians, motivation, resurser

Abstract

"Behind Every Sentence Is a Young Person Who, with the Right Support, Can Still Choose a Different Path" – A Qualitative Study on Social Workers' Perspectives on Change-Oriented Practice in Youth Service

This study explores social workers' perspectives on change-oriented practice within youth service, a community sanction for young offenders in Sweden. Using a qualitative method and semi-structured interviews with seven social workers in western Sweden, the study analyses how motivation, alliance, and resources influence the ability to carry out meaningful change work. The analysis was conducted with a thematic approach and a hermeneutic perspective. Theoretical frameworks of Sense of Coherence (SOC) and Labeling Theory were used to deepen the understanding of the participants' descriptions. The results show that social workers' personal motivation, the alliance between worker and youth, and access to adequate resources are crucial for enabling change. Interestingly, the mandatory nature of the intervention is not necessarily a barrier but can instead offer structure and foster responsibility. The study highlights both challenges and opportunities within youth service, offering new insights into how social workers approach their role in working with young offenders.

Keywords: youth service, young offenders, social work, change, alliance, motivation, resources

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till vår handledare Oscar Andersson, lektor i socialt arbete och docent i socialantropologi. Under arbetets gång har Oscar varit ett ovärderligt stöd med sina konstruktiva kommentarer och sitt stora engagemang för vårt arbete. Hans vägledning har varit betydelsefull för studiens utveckling.

Vi vill även rikta ett varmt tack till samtliga respondenter som generöst delat med sig av sina erfarenheter och reflektioner. Utan deras medverkan hade denna studie inte varit möjlig att genomföra.

Under arbetets gång har vi haft ett nära och samarbetsinriktat arbetssätt där vi tillsammans har diskuterat och format uppsatsens innehåll. Vi har genomfört intervjuerna gemensamt och haft kontinuerliga samtal kring analys och slutsatser. Samtidigt har vi också delat upp vissa moment, såsom skrivandet av olika delar och transkriberingen av intervjuer, för att effektivisera arbetsprocessen. Genom att kombinera gemensamt arbete med uppdelning har vi kunnat ta tillvara på våra styrkor och samtidigt bibehålla en helhetssyn på uppsatsen.

Avslutningsvis vill vi tacka varandra för ett respektfullt, engagerat och givande samarbete genom hela skrivprocessen.

Julia Falk och Marina Andersson

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsning.....	7
1.4 Begreppsdefinitioner och ämnesspecifika ord.....	7
1.4.1 Ungdomstjänst.....	7
1.4.2 Förändringsintiktat arbete	8
1.4.3 Motivation	8
1.4.4 Allians	8
1.4.5 Socialarbetare	8
1.4.6 Handledare	8
2. Bakgrund.....	8
2.1 Ungdomstjänst som påföljd	8
2.1.1 Effekter och utvärdering av ungdomstjänst	9
2.2 Rättslig och praktisk hantering av ungdomstjänst	9
2.3 Yrkesroller inom ungdomstjänst.....	9
2.4 Ungdomstjänst i relation till andra insatser	10
3. Tidigare forskning	10
3.1 Socialarbetares motivation i arbete med unga lagöverträdare	12
3.1.1 Tydlighet, struktur och meningsfullhet	12
3.1.2 Omvärldens syn och socialarbetares status	13
3.2 Alliansens betydelse i socialt arbete med unga lagöverträdare	13
3.2.1 Tydlighet, daglig kontakt och tillit.....	13
3.2.2 Anpassning och kontinuitet.....	13
3.2.3 Krav på kontroll	14
3.3 Resursernas betydelse	14
3.3.1 Metodstöd och organisatoriska resurser.....	14
3.3.2 Förutsättningar och hinder i handläggning och verkställande	14
3.3.3 Förtroende och personliga erfarenheter och egenskaper som resurs.....	15
3.4 Motivation, allians och resurser i socialt arbete.....	16
4. Teoretisk utgångspunkt.....	16
4.1 Stämplingsteori	16

4.2 Känsla av sammanhang - KASAM.....	17
5. Metoder.....	19
5.1 Hermeneutisk utgångspunkt.....	19
5.2 Val av metod.....	20
5.3 Semistrukturerade interjuver.....	21
5.4 Urval	21
5.5 Analysmetod	22
5.5.1 Den hermeneutiska ansatsens roll	22
5.5.2 Tillvägagångssätt.....	23
5.6 Etiska aspekter	24
5.7 Metoddiskussion	24
6. Resultatanalys.....	25
6.1 Socialarbetares perspektiv på sitt arbete och erfarenhet av att arbeta med ungdomstjänst	25
6.2 Möjligheten att bedriva förändringsinriktat arbete inom ungdomstjänst.....	26
6.3 Metoder och förhållningssätt i samtalen	27
6.4 Främjande faktorer i det förändringsinriktade arbetet	28
6.5 Hinder och svårigheter i arbetet med ungdomstjänst.....	29
6.6 Organisatoriska och personliga resurser	30
6.7 Risk för stämplande effekt	31
6.8 Socialarbetarens betydelse i insatsen ungdomstjänst.....	32
6.9 Socialarbetares egen motivation	33
6.10 Alliansens betydelse för förändringsinriktat arbete	34
6.11 Strategier för att skapa allians.....	35
6.12 Påverkan av att insatsen är tvingande	36
6.13 Organisatoriska förhållanden	37
6.14 Övriga reflektioner och förbättringsförslag	38
7. Slutdiskussion.....	39
Referenser	I
Bilagor	IV
Bilaga 1 – Missivbrev	IV
Bilaga 2 – blankett om samtycke	V
Bilaga 3 – Intervjuguide.....	VI

1. Inledning

Ungdomskriminalitet är ett växande samhällsproblem som kräver effektiva och välfungerande insatser för att minska risken för återfall och främja en positiv utveckling för unga lagöverträdare. En av de mest använda påföljderna för ungdomar i Sverige är ungdomstjänst. Ungdomstjänst kombinerar oavlönat arbete med samtal och stödinsatser (Brottsförebygganden rådet [Brå] 2011, s.6). Socialtjänsten har en central roll i genomförandet av dessa insatser och förväntas arbeta förändringsinriktat för att hjälpa unga att bryta en negativ livsstil.

Tidigare forskning visar att motivationsbrist hos ungdomar kan påverka effektiviteten i förändringsarbete (Socialstyrelsen 2020). Individanpassade insatser och tillitsfulla professionella relationer är avgörande för att motverka den bristande tilltron till myndigheter som ungdomar med kriminell identitet kan ha (Brå 2021). Det är därför viktigt att undersöka hur socialarbetare upplever sin egen motivation, samt vilka faktorer som påverkar deras engagemang och drivkraft i arbetet med ungdomstjänst. Ungdomstjänsten har som syfte att ge ungdomen en chans att bidra positivt till samhället och reflektera över sitt beteende och sina handlingar.

Socialarbetares inställning kan motverka risken för att ungdomen som begått brott stämplas som avvikare, enligt Beckers *stämplingsteori*. Socialarbetaren kan istället hjälpa ungdomen att bryta de negativa effekterna som en dom i tidig ålder kan innebära. Genom stöd och bekräftelse kan socialarbetaren hjälpa ungdomen omdefiniera sin självbild och främja en positiv förändring (Becker 2006 s.61–64). Antonovskys salutogena teori om *Känsla av sammanhang – KASAM*, kan förklara hur socialarbetarnas motivation påverkas av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Dessa komponenter kan också förklara vad som stärker eller försvagar socialarbetares engagemang och uthållighet i det förändringsinriktade arbetet (Antonovsky, 2005, s. 44–46).

1.1 Problemformulering

Trots att ungdomstjänst har ett tydligt syfte, att ge unga lagöverträdare en påföljd som är både gränssättande, vägledande och rehabiliterande, visar tidigare utvärderingar att insatsens effektivitet varierar beroende på hur den tillämpas (Brå 2011, s. 46–47; Socialstyrelsen 2020a, s. 132). Kvaliteten i insatsen påverkas bland annat av socialarbetarnas arbetsvillkor, den egna och ungdomens motivation, alliansen och tillgång till organisatoriska och personliga resurser (Jess & Nyström, 2002 s. 240; Socialstyrelsen, 2008 s. 7).

Forskning pekar också på att ungdomars upplevelse av meningsfullhet, delaktighet och reflektion är centrala för att uppnå en verklig förändring (Brå 2011, s. 44–45; Tärnfalk & Alm 2021, s. 81). Det saknas dock forskning som fokuserar på socialarbetares perspektiv på vad som faktiskt möjliggör förändringsarbete inom ramen för en påföljd som inte är helt frivillig. Det är därför angeläget att undersöka hur socialarbetare själva resonerar kring vilka faktorer som är främjande respektive försvårande i arbetet med ungdomar dömda till ungdomstjänst.

1.2 Syfte och frågeställningar

Denna studie syftar till att undersöka socialarbetares perspektiv i arbetet med ungdomstjänst och hur de upplever sina möjligheter att driva ett förändringsinriktat arbete. Studien belyser både organisatoriska och personliga faktorer som främjar och hindrar detta.

- Hur beskriver socialarbetare sitt perspektiv på möjligheten att arbeta förändringsinriktat med ungdomar som dömts till ungdomstjänst?
- Vilka främjande respektive hindrande organisatoriska och personliga faktorer kan socialarbetare identifiera i det förändringsinriktade arbetet inom insatsen ungdomstjänst?

1.3 Avgränsning

Ungdomstjänst är en komplex insats där flera aktörer är involverade i olika skeden, från domstolens beslut, socialtjänstens yttrande och verkställighet, till arbetsplatsernas handledare samt ungdomens och vårdnadshavarens medverkan (Brå 2011, s. 15–16; Socialstyrelsen 2020, s. 43–47; Socialstyrelsen 2008, s. 28–29). Denna studie fokuserar uteslutande på socialarbetares perspektiv på verkställigheten, särskilt de samtal som syftar till att främja reflektion, ansvarstagande och förändring, inte det oavlönade arbetet (Socialstyrelsen 2008, s. 61).

Vi inkluderar inte domstolens, arbetsplatsers eller socialarbetare på myndighetsavdelningen, utan koncentrerar oss socialarbetare som ansvarar för det förändringsinriktade arbetet med ungdomar under verkställigheten och deras perspektiv. De har en nyckelroll i att skapa motivation och allians i en tvångsbaserad insats, vilket kan vara utmanande då frivillighet ofta är en bärande princip i socialt arbete (Socialstyrelsen 2020, s. 107; Prop. 2000/01:80, s. 89).

Studien baseras på semistrukturerade intervjuer med socialarbetare i fyra likvärdiga, närliggande, mellanstora kommuner i Västsverige för att belysa hur lokala och organisatoriska förutsättningar påverkar deras arbete (Brå 2011, s. 46–47; Tärnfalk & Alm 2021, s. 27–28). Fokus ligger därmed på att belysa socialarbetares perspektiv på hur insatsen genomförs i praktiken och vilka personliga och organisatoriska faktorer de anser främjar eller försvårar det förändringsinriktade arbetet med ungdomar dömda till ungdomstjänst (Antonovsky 2005, s. 44; Jess & Nyström, 2002, s. 240).

1.4 Begreppsdefinitioner och ämnesspecifika ord

1.4.1 Ungdomstjänst

Ungdomstjänst är en påföljd som innebär att en ung lagöverträdare mellan 15 och 21 år genomför oavlönat samhällsnyttigt arbete som en del av rättslig reaktion på ett brott. Påföljden innefattar också en påverkansdel i form av samtal med socialarbetare som verkställer insatsen (Sveriges domstolar 2021).

1.4.2 Förändringsintiktat arbete

I denna studie syftar förändringsinriktat arbete på socialarbetares professionella insatser som syftar till att främja motivation, ansvarstagande och utveckling hos individen. Arbetet sker i direkt kontakt med ungdomen och bygger på relation, tillit och socialt stöd, inte sällan under utmanande förutsättningar där allians behöver skapas trots motstånd eller låg tillit (Nilsson 2025, s. 63–67).

1.4.3 Motivation

Motivation är individens inre drivkraft att vilja förändra, genomföra uppgifter och nå mål. Den kan påverkas både av inre faktorer, såsom vilja och självbild, och av yttre faktorer som stöd och krav från omgivningen (Socialstyrelsen 2021).

1.4.4 Allians

Allians avser den samarbetsrelation mellan socialarbetare och ungdom som bygger på förtroende, delaktighet och gemensamma mål. En god allians stärker motivationen och är central för ett fungerande förändringsarbete (Socialstyrelsen 2020b, s. 44–45).

1.4.5 Socialarbetare

I denna studie avser begreppet socialarbetare de behandlingssekreterare eller familjebehandlare som har ett direkt ansvar för att verkställa ungdomstjänst, särskilt det förändringsinriktade samtalsarbetet med ungdomar. De utgör en central del av socialtjänstens utförarorganisation och arbetar ofta inom individ- och familjeomsorgen (Nilsson 2025, s. 13).

1.4.6 Handedare

Handledare är den person på arbetsplatsen där ungdomstjänsten utförs som ansvarar för att introducera, handleda och följa upp den ungdom som avtjänar sin påföljd på ett rättsäkert sätt. Socialnämnden ska bedöma handledarens lämplighet inför varje uppdrag, med barnets bästa i fokus, i vårt arbete betyder det ungdomens bästa (Socialstyrelsen 2020a, s. 129).

2. Bakgrund

2.1 Ungdomstjänst som påföljd

Ungdomstjänst är en påföljd inom det svenska rättssystemet som riktar sig till unga lagöverträdare mellan 15 och 21 år. Den infördes som en självständig påföljd den 1 januari 2007, efter att tidigare ha kunnat utdömas som en del av påföljden ”överlämnande till vård inom socialtjänsten”. Syftet med reformen var att skapa ett tydligare och mer proportionerligt påföljdssystem för unga, där det finns en möjlighet att markera brottets allvar utan att vidta mer ingripande insatser. Ungdomstjänsten ska i första hand ses som ett alternativ till böter och kortare frihetsberövanden (Socialstyrelsen 2008; Brå 2011).

Ungdomstjänst innebär att ungdomen ska genomföra ett visst antal timmar oavlönat samhällsnyttigt arbete, vanligtvis mellan 20 och 150 timmar. Insatsen innefattar också

särskilda samtal. Ungdomen måste samtycka till att genomföra ungdomstjänsten för att den ska kunna utdömas. Påföljden ska inte bara fungera som en markering av brottsligt beteende, utan även ha ett förändringsinriktat syfte och stödja ungdomens sociala utveckling (Domstolsverket 2024).

2.1.1 Effekter och utvärdering av ungdomstjänst

Brå (2011, s. 62–63) rapporterar att det finns en tendens till något lägre återfallsfrekvens bland ungdomar som fått ungdomstjänst, jämfört med vissa andra påföljder, till exempel böter eller ungdomsvård. Det är dock viktigt att notera att underlaget för att dra några definitiva slutsatser om återfall är begränsat, och mer forskning krävs för att fastställa ungdomstjänstens långsiktiga effekt på återfall. Många ungdomar upplevde ungdomstjänsten som mer meningsfull än exempelvis böter. De beskrev att de kände sig delaktiga och att insatsen gjorde att de reflekterade över sitt beteende (Brå 2011, s. 44–45). Det framgår också att kvaliteten på insatsen varierade mycket mellan kommunerna, och att vissa ungdomar inte fick det stöd de behövde. Därmed fanns en risk att syftet inte uppnåddes fullt ut (Brå 2011, s. 46–47, 57). Sammantaget ser man att insatsens effektivitet påverkas starkt av hur den tillämpas lokalt.

2.2 Rättslig och praktisk hantering av ungdomstjänst

Arbetet med ungdomstjänst regleras av flera lagar. Brottsbalken (SFS 1962:700), BrB, 32 kap. 2 § slår fast att ungdomstjänst är en särskild ungdomspåföljd som kan användas vid brott begångna av personer under 21 år. Inför beslut om ungdomstjänst är det socialtjänstens ansvar att utreda den unges livssituation och lämna ett yttrande till rättsväsendet, vilket blir en viktig del i domstolens bedömning. Socialtjänsten ansvarar därefter för att ungdomstjänsten verkställs (Socialstyrelsen 2008). Det är socialtjänsten som har ansvaret att administrera påföljden ungdomstjänst enligt 5 kap. 1b§ SoL. Kommunen skall sörja för att påföljden kan verkställas så snart det går. Socialnämnden skall bestämma innehållet i ungdomstjänsten vilket görs i en arbetsplan. Det är också socialnämndens ansvar att utse en handledare för den unge. Socialnämnden skall kontrollera att arbetsplanen följs (5 kap. 1b§ SoL). Med socialnämnden avses i dessa fall socialsekreterare inom myndighetsutövning.

2.3 Yrkesroller inom ungdomstjänst

Socialarbetare och andra personer med operativt ansvar, till exempel handledaren på arbetsplatsen, har det huvudsakliga ansvaret för det dagliga stödet till ungdomen under verkställigheten av ungdomstjänsten. Det innebär att motivera den unge, följa upp praktikplatsen, hålla samtal och bidra till ett förändringsinriktat arbete. Rollfördelningen mellan socialsekreterare och socialarbetare varierar mellan kommuner, men ett nära samarbete mellan utredande och utförande socialarbetare är ofta avgörande för kvaliteten i insatsen (Socialstyrelsen 2008).

Även åklagare och polis har viktiga roller i ärenden som kan leda till ungdomstjänst. Polisen ansvarar för den inledande brottsutredningen och förhör, och är troligtvis den första kontakten ungdomen har med rättssystemet. När polisutredningen är klar

överlämnas ärendet till åklagaren, som beslutar om åtal ska väckas, eller om det finns skäl för åtalsunderlåtelse. I vissa fall kan åklagaren, i samråd med socialtjänsten, föreslå ett ungdomskontrakt eller annan frivillig åtgärd utanför domstol (Åklagarmyndigheten 2021). Om åtal väcks och ungdomstjänst föreslås som påföljd, är socialnämndens yttrande ett centralt underlag i åklagarens och domstolens bedömning.

Arbetet med ungdomstjänst förutsätter därför en fungerande samverkan mellan rättsväsendets aktörer och socialnämnden. Alla parter har olika uppdrag, men delar ansvaret att hantera ungdomsbrott på ett rättssäkert och samtidigt stödjande sätt.

2.4 Ungdomstjänst i relation till andra insatser

Det är relevant att skilja ungdomstjänst från andra insatser inom rätts- och socialtjänstområdet. Samhällstjänst är en påföljd som riktar sig till vuxna och verkställs av Kriminalvården. Den kan användas som ett alternativ till fängelse och kombineras ibland med villkorlig dom. Samhällstjänst bygger, precis som ungdomstjänst, på samtycke, men omfattas av andra regler och instanser (Kriminalvården u.å).

Ungdomskontrakt är däremot en insats som kan användas vid lindrigare brott, vanligast i samband med åtalsunderlåtelse eller straffvarning. Ungdomskontrakt blir aktuellt när det finns ett vård- eller stödbehov, där ungdomstjänst inte bedöms som lämplig. Det finns möjlighet att kombinera ungdomstjänst med ungdomsvård med syfte att skapa en rimlighet mellan brottets straffvärde och den utdömda påföljden. Denna kombination används när socialtjänstens föreslagna insatser bedöms som otillräckliga i förhållande till brottets allvar (Brå 2011, s. 12). Ett ungdomskontrakt kan innehålla krav på exempelvis skolnärvaro, drogfrihet eller deltagande i samtalsstöd. Kontraktet bygger på samtycke från både ungdomen och vårdnadshavaren. Det syftar till att förebygga återfall i brott och stötta ungdomen i att ta ansvar, liksom ungdomstjänst.

3. Tidigare forskning

När vi valde ämne blev det snabbt tydligt att det finns begränsad forskning om ungdomstjänst som påföljd, och att utvärderingar av insatsens effekter är få. Detta kan delvis förklaras av att ungdomstjänst är en relativt ny insats samt att dess utformning och genomförande varierar avsevärt mellan olika kommuner, efter varje kommuns politiska prioriteringar. För att bredda underlaget för vår studie valde vi därför att utvidga sökningarna till att omfatta socialarbetares perspektiv, metoder och arbetsätt i förändringsarbete med unga klienter som begått brott i en vidare kontext. Det saknas studier som fokuserar på socialarbetarnas perspektiv på vad som faktiskt möjliggör förändringsarbete inom ramen för ungdomstjänst och även när det handlar om andra insatser för unga lagöverträdare. Samtidigt visar tidigare forskning att ungdomars upplevelse av meningsfullhet, delaktighet och reflektion är centrala för att uppnå en verklig förändring som leder till färre återfall i brott (Brå, 2011, s. 44–45; Tärnfalk & Alm, 2021, s. 81). Det är därför angeläget att undersöka de verkställande socialarbetarnas perspektiv på insatsen och möjligheterna att arbeta på ett sätt som gynnar förändring.

Nilssons doktorsavhandling (Nilsson 2025) tar upp hur allmänhetens inställning till socialtjänsten påverkar och hanteras av socialarbetaren, vilket är intressant underlag till vår studie av socialarbetare som verkställer insatsen ungdomstjänst. Studien kommer visa om de socialarbetare vi intervjuar påverkas av nuvarande samhällsdebatt om ungdomskriminalitet, eller om det inte verkar påverka arbetet med insatsen. Artiklarna beskriver ingående arbetsmetoder, forskning och olika dilemman som är aktuella när det handlar om socialtjänstens arbete med unga lagöverträdare.

Vi har också valt att inkludera material från Socialstyrelsen (2008; 2020a; 2021) och Brottsförebyggande rådet (Brå 2011). Socialstyrelsen och Brå skriver om ungdomar som begått brott och hjälper oss fördjupa och bredda kunskapen om vilka förhållanden socialarbetare arbetar utifrån med denna målgrupp. Brås utvärdering (2011, 59–62) visar att ungdomstjänstens utformning varierar avsevärt mellan kommuner. Ungdomstjänst har ett tydligt syfte, att ge unga lagöverträdare en påföljd som är både gränssättande och vägledande och rehabiliterande (Socialstyrelsen 2020a, s. 132).

Brå (2011, s. 63–66) konstaterar också att många socialtjänster saknar tillräckliga resurser för att bedriva ungdomstjänst enligt intentionerna i lagstiftningen. Det som saknas är tydlighet och kompetens kring genomförandet av insatsens påverkansdel. Dessa samtal, som ska genomföras i kombination med det oavlönade arbetet, tenderar dessutom att nedprioriteras eller utebli helt. Socialstyrelsen (2020a, s. 36–37) skriver att socialarbetare inom socialtjänsten ska ha rätt kompetens, erfarenhet, personlighet och lämplig bakgrund för att verksamheten ska kunna svara upp till kraven på kvalitet och mål enligt lagar och föreskrifter.

Brist på innehåll och struktur i insatser som ungdomstjänst riskerar att minska ungdomarnas motivation och försvåra det förändringsarbete som socialarbetare förväntas leda (Brå 2011, s. 65–66). Enligt 32 kap. 1 § BrB (SFS 1962:700) kan ungdomstjänst utdömas för personer under 21 år när påföljden antas bidra till att motverka fortsatt brottslighet. Lagtexten förutsätter alltså ett förändringsfokus, vilket ställer krav på att insatsen inte bara verkställs utan också fylls med ett innehåll som stödjer utveckling och ansvarstagande hos den unge.

Tärnfalks avhandling (2007, s. 18–21, 112–115) visar att socialarbetare tenderar att befinna sig i ett spänningsfält mellan två logiker, den sociala omsorgens behovsprincip och rättsväsendets krav på proportionalitet och förutsebarhet när det handlar om unga lagöverträdare. Bedöms brottet vara av sådan art att ungdomstjänst blir aktuellt som påföljd är det för att domstolen bedömt att insatsen kan bidra till att ungdomen inte återfaller i brott. I praktiken innebär det att socialtjänstens yttranden i straffprocessen speglar en osäkerhet om vad som förväntas, att skydda ungdomen eller stödja rättsväsendets sätt att se på insatsen som ett straff (Tärnfalk 2007, s. 20, 227–229). Detta kan påverka hur socialarbetare förstår sin uppgift vid verkställandet av ungdomstjänst, särskilt när metodstöd, fortbildning, personaltillgång och samverkansmöjligheter är begränsade (Socialstyrelsen 2020a, s. 132).

Tärnfalk (2007, s. 96–98) belyser också hur barnets och ungdomens bästa inte alltid är vägledande i praktiken, trots att det enligt socialtjänstlagen ska vara det. Bedömningen av vad som är det bästa när ungdomar begår brott är upp till socialsekreterare att utreda och redovisa. Barnkonventionen, som är lag i Sverige sedan 1 januari 2020, slår fast att barnets bästa, enligt Artikel 3, ska vara vägledande vid alla åtgärder som rör barn och ungdomar upp till 18 år, även inom rättsväsendet (Socialstyrelsen 2020a, s. 16, 18). Artikel 40 handlar om barn och ungdomar som misstänks för eller gjort sig skyldig till brott och fastslår att dessa ska behandlas med värdighet och på ett sätt som stärker respekten för andras mänskliga rättigheter. Samtidigt ska hänsyn tas till den misstänktes ålder och behov av återanpassning till samhället (Socialstyrelsen 2020a, s. 22).

Tidiga insatser betonas som särskilt viktiga i socialtjänstlagen när det handlar om barn och ungdomar som riskerar att hamna utanför samhällets normer. (Tärnfalk 2007, s. 99; Socialstyrelsen 2020b, s. 19). Socialarbetare som arbetar med insatser för barn och ungdomar som begått brott och riskerar att göra det igen ska ha rätt kompetens för att säkerställa kvaliteten i arbetet (Tärnfalk 2007, s. 99). Finns inte tillräckliga resurser i kommunen i form av utbildning, personal och ekonomi verkställs ungdomstjänsten på ett sätt som inte är förenligt med lagens intentioner (Brå 2011, s. 65–66). Jess och Nyström (2002, s. 240–241, 245–247) visar i sin studie hur socialarbetares motivation, tydliga mål, nära samverkan med andra aktörer och långsiktig närvaro i klienternas vardag samverkar för att skapa hållbara förändringsprocesser.

3.1 Socialarbetares motivation i arbete med unga lagöverträdare

Forskning visar att socialarbetares motivation påverkas av flera faktorer, både relaterade till insatsens innehåll och till organisatoriska och samhälleliga villkor. Nedan redogörs för tidigare studier som belyser dessa aspekter.

3.1.1 Tydlighet, struktur och meningsfullhet

Enligt Jess och Nyström (2002, s. 245–247) upplever socialarbetare högre motivation när de arbetar i tydligt strukturerade insatser där arbetet uppfattas som meningsfullt och resultaten går att följa upp. På liknande sätt framhåller Tärnfalk och Alm (2021, s. 27–29) att motivationen påverkas starkt av organisatoriska faktorer som hög arbetsbelastning, otillräckligt metodstöd och brist på tydlighet i uppdraget. Dessa faktorer riskerar att underminera engagemanget hos socialarbetare. Även Brås rapport (2011, s. 65–66) antyder att motivationen kan påverkas negativt när ungdomstjänsten saknar innehåll eller verktyg för att stödja förändringsarbete. Rapporten visar att avsaknad av meningsfulla aktiviteter och tydliga mål försvårar arbetet med unga lagöverträdare. Tärnfalk (2007, s. 112–115, 227–229) visar att socialarbetare kan känna sig splittrad mellan att företräda ungdomens behov och att samtidigt tillgodose rättsväsendets krav. Att vara i två olika perspektiv kan påverka socialarbetares engagemang och arbetslust negativt.

3.1.2 Omvärldens syn och socialarbetares status

Nilsson (2025, s. 67–70, 84–86) belyser ytterligare en aspekt som kan inverka på motivationen, nämligen hur socialtjänsten uppfattas av omvärlden. I hans avhandling framkommer att socialarbetare kan känna sig ifrågasatta och mindre motiverade när de möts av misstro, negativ mediebild och låg status i samhället.

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att socialarbetares motivation i arbete med unga lagöverträdare påverkas av flera samverkande faktorer. Tydliga uppdrag, meningsfullt innehåll och tillgång till resurser främjar motivationen (Jess & Nyström 2002, s. 245–247; Brå 2011, s. 65–66; Tärnfalk & Alm 2021, s. 27–29). Samtidigt kan dubbla ansvarsområden och negativ omvärldsbild undergräva engagemanget. Dessa aspekter, att både straffa och stödja ungdomen, är centrala att beakta i analysen av socialarbetares erfarenheter och perspektiv på ungdomstjänst (Tärnfalk 2007, s. 112–115, 227–229; Nilsson 2025, s. 67–70, 84–86).

3.2 Alliansens betydelse i socialt arbete med unga lagöverträdare

Flera studier pekar på att alliansen mellan socialarbetare och ungdom är en central faktor för att möjliggöra förändring och uppnå goda resultat i arbetet med unga lagöverträdare. Nedan sammanfattas tidigare forskning som belyser betydelsen av allians i detta sammanhang.

3.2.1 Tydlighet, daglig kontakt och tillit

Jess och Nyström (2002) framhåller att daglig kontakt, tydliga förväntningar och tillitsfulla relationer mellan personal och klient är avgörande faktorer för att skapa förändring. Deras studie visar att dessa element stärker ungdomens engagemang och främjar en positiv utveckling (Jess & Nyström 2002, s. 240–241). I Brås rapport (2011, s. 59–62) läser vi att när ungdomstjänsten enbart består av oavlönat arbete minskar möjligheterna till ett pedagogiskt relationsarbete, det vill säga möjligheten att skapa allians. Även om sociala samtal och reflektion förespråkas, förekommer detta inte i alla kommuner, vilket kan försvaga alliansens betydelse i insatsen. En god arbetsallians mellan socialtjänsten och ungdomen är en grundförutsättning för ett framgångsrikt förändringsarbete (Socialstyrelsen 2008, s. 7–8). Med arbetsallians avses en relation som präglas av förtroende, samförstånd kring målen med insatsen och enighet om hur arbetet ska genomföras. Socialstyrelsen (2021, s. 35) betonar vikten av att ägna mycket tid åt att skapa förtroende och en samarbetsallians där ungdomen känner sig delaktig och lyssnad på. Detta stärker den unges motivation att delta aktivt och ökar förutsättningarna för varaktiga förändringar. Även Brå (2011, s. 37) framhåller att ungdomens delaktighet och förståelse för syftet med insatsen är centralt för att minska risken för återfall i brott. Utan en stark allians riskerar insatsen att förlora sin effekt, eftersom ungdomens engagemang och medverkan då kan utebli.

3.2.2 Anpassning och kontinuitet

Socialstyrelsen (2008 s. 7–8) understryker vikten av att anpassa insatser efter ungdomens mottaglighet. Tärnfalk (2007 s. 96–98) påpekar att när socialarbetaren har

ett tydligt barnfokus och kontinuitet i kontakten med barn och ungdomar, blir alliansen central för att kunna påverka ungdomens utveckling. I Tärnfalks avhandling (2007 s. 63–64) beskrivs en gammal tanke om att tvingande insatser inom socialtjänsten automatiskt kommer ha en positiv och önskad effekt på ungdomen, vilket ifrågasätts i avhandlingen. Effekten beror istället på den unges behov och mottaglighet och därför bör dessa aspekter avgöra insatsens utformning för största möjliga positiva utfall, precis som Socialstyrelsen understryker i sin rapport (Socialstyrelsen 2008 s. 7–8).

3.2.3 Krav på kontroll

Alliansens kvalitet kan även påverkas av de organisatoriska och rättsliga ramar som socialarbetaren verkar inom. Tärnfalk och Alm (2021 s. 29–30) visar att socialarbetare gärna vill bygga tillitsfulla relationer, men att detta begränsas av krav på kontroll och organisationens system. Den dubbla lojaliteten mellan att företräda ungdomen och samtidigt tillgodose samhällets krav kan skapa spänningar i alliansen med ungdomen. Nilsson (2025, s. 93–97, 101) lyfter dessutom fram att misstro från klienterna kräver att socialarbetaren fokuserar särskilt på alliansen för att skapa tillit. Att vinna ungdomens förtroende blir en viktig strategi för att kunna nå förändring och motverka negativa stämplingseffekter.

3.3 Resursernas betydelse

Tillgång till resurser, både organisatoriska och personliga, är avgörande för att socialarbetare ska kunna bedriva ett effektivt förändringsarbete med unga lagöverträdare. Nedan presenteras hur tidigare forskning belyser frågan om resurser i relation till ungdomstjänst.

3.3.1 Metodstöd och organisatoriska resurser

Jess och Nyström (2002, s. 240, 249) fann att samverkan mellan myndigheter och gemensamma resurser, såsom metodstöd, skapar bättre arbetsvillkor och dessutom är centrala för att möjliggöra ett effektivt förändringsarbete för socialarbetare. Detta möjliggör ett helhetsgrepp i förändringsarbetet och bidrar till en mer sammanhållen och effektiv insats (Socialstyrelsen 2008, s. 7, 87). Brist på dessa organisatoriska resurser försvårar verkställandet av ungdomstjänst och leder till ojämn kvalitet (Brå 2011, s. 65–66). Tärnfalk och Alm (2021, s. 27–28) beskriver att brister i långsiktiga arbetsmetoder och avsaknad av specialisering i arbetet med unga lagöverträdare är konkreta hinder som bidrar till att insatserna blir mindre effektiva. Enligt Socialstyrelsen (2008, s. 55–56) har terapeutiska samtal som fokuserar på tanke- och beteendemönster visat sig ge bättre resultat än andra typer av insatser. Återfallsfrekvensen minskar särskilt när insatsen är anpassad efter individens behov med ett tydligt syfte och genomförs som manualbaserat program. Det kräver också att socialarbetarna är särskilt utbildade för uppgiften och den metod som används.

3.3.2 Förutsättningar och hinder i handläggning och verkställande

Socialstyrelsen (2008, s. 7, 87) understryker att socialarbetares utbildning i hur insatsen ska genomföras enligt metodstödet är avgörande för att uppnå önskade effekter och att

bristande utbildning och metodkunskap kan försämra kvaliteten på insatsen. Brå (2011, s. 65–66) bekräftar att det finns stora skillnader mellan kommunerna när det handlar om tillgången till resurser för att verkställa påföljden ungdomstjänst. En del kommuner saknar erfarna handledare på de oavlönade arbetsplatserna. Många kommuner har dessutom bristande kompetens i organisationen och därför avstått helt från att genomföra den samtalsdel som enligt lag ska ingå i ungdomstjänsten.

3.3.3 Förtroende och personliga erfarenheter och egenskaper som resurs

Nilsson breddar diskussionen om resurser genom att undersöka vad samhällets förtroende för socialtjänsten som organisation spelar för roll för socialarbetare i sitt arbete. Studien visar att brist på organisatoriskt stöd och ett lågt samhälleligt förtroende för socialtjänsten begränsar socialarbetarnas möjligheter att utöva sitt yrke fullt ut, vilket tär på yrkesutövningen och relationerna till klienterna (Nilsson 2025, s. 14, 64–65, 74–76, 96–101).

Studien visar även att socialarbetare tillskrivs större förtroende på individnivå än vad socialtjänsten gör som organisation. Socialtjänsten uppfattas som abstrakt och anonym, medan den enskilda socialarbetaren framstår som mer konkret och relationsbunden (Nilsson 2025, s. 74–76, 96–101).

Brå (2011, s. 82) framhåller att genomförandet av ungdomstjänst i hög grad påverkas av den enskilda socialarbetarens eller behandlarens engagemang, förhållningssätt och förmåga att motivera. Det professionella bemötandet spelar en central roll för hur insatsen fungerar i praktiken. Rapporten visar att kvaliteten på ungdomstjänsten inte enbart avgörs av dess formella struktur, utan även av hur engagerat och relationellt arbetet bedrivs.

Socialarbetares beslut grundas på erfarenhet, kollegiala samtal och så kallad ”magkänsla”, snarare än på forskningsbaserad kunskap när det handlar om arbete som har inslag av tvång (Tärnfalk & Alm 2021, s. 26–27). Vidare skriver Tärnfalk och Alm att socialarbetare som arbetar med unga lagöverträdare ofta drivs av en stark inre motivation att agera i enlighet med principen om ungdomens bästa, även när detta innebär att ifrågasätta institutionella rutiner eller beslut. I deras studie beskrivs hur socialarbetarna upplevde ett professionellt och etiskt ansvar att anpassa sitt agerande efter ungdomens individuella behov, även i situationer där de organisatoriska förutsättningarna var begränsade eller motstridiga. Denna inre drivkraft är enligt Tärnfalk och Alm ett uttryck för både etiskt engagemang och professionell autonomi, två centrala personliga resurser i det sociala arbetets praktik (Tärnfalk & Alm 2021, s. 28–29).

Den professionella handläggarens erfarenhet och personliga kompetens är avgörande i arbetet. Det krävs att socialarbetaren kan kombinera kunskap, praktiska färdigheter och ett lyhört förhållningssätt. Det innebär bland annat att väga samman forskning med barnets och familjens unika behov och önskemål. Ett respektfullt och inkluderande

bemötande är viktigt för att skapa förtroende och möjliggöra varaktiga förändringar (Socialstyrelsen 2021, s. 11).

3.4 Motivation, allians och resurser i socialt arbete

Enligt Socialstyrelsen (2020b, s.19) påverkas ungdomars motivation positivt när de ges möjlighet att förstå syftet med insatsen och upplever den som relevant för deras egen utveckling. Även socialarbetares motivation påverkas av om arbetet upplevs meningsfullt och tydligt strukturerat (Socialstyrelsen 2008, s.8).

Arbetsalliansen, det vill säga relationen mellan socialarbetare och ungdomar, har visat sig vara avgörande för möjligheten att påverka ungdomens beteende. Enligt Brå (2011, s. 59–62) minskar effekten av ungdomstjänst om inte en pedagogisk och tillitsfull relation etableras.

Resurser, både organisatoriska och personliga, utgör grunden för ett professionellt och långsiktigt arbete. När socialarbetare saknar tid, metodstöd och kollegialt stöd ökar risken att arbetet reduceras till formalia snarare än förändringsarbete (Brå 2011, s. 65–66; Socialstyrelsen 2008, s. 87).

4. Teoretisk utgångspunkt

4.1 Stämplingsteori

Howard S. Beckers stämplingsteori (2006) är en sociologisk teori som utgår från att avvikelser inte är en inneboende egenskap hos en person eller handling, utan något som definieras genom sociala reaktioner. Enligt Becker blir en individ inte avvikande för att hen bryter en norm, utan för att andra har definierat och stämplat individen som avvikande (Becker 2006, s. 17–19). Det är alltså inte handlingen i sig, utan omgivningens reaktioner, som skapar avvikelser.

Becker förklarar vidare att sociala grupper formulerar regler, och när någon bryter mot dessa, betraktas personen som utanförstående. Avvikelse är därmed ett resultat av att någon tillskrivs en etikett, snarare än något objektivt eller givet (2006 s. 22–26). När individer etiketteras kan det påverka hur de ser på sig själva, vilket i sin tur kan leda till att de den avvikande identiteten (Becker 2006, s. 31–35).

Stämplingsteorin är särskilt relevant i kontexten av ungdomstjänst, där unga personer riskerar att få en negativ identitet tillskriven sig, inte bara av samhället i stort, utan även av institutioner såsom rättsväsendet och socialtjänsten. Enligt Becker sker detta i en process från en normbrytande handling till omgivningens negativa reaktion, vilket kan leda till att individen börjar identifiera sig med den avvikande rollen (Becker 2006, s. 35–42). Detta kan förstärka snarare än motverka avvikelser.

I relation till denna studies syfte, att undersöka socialarbetares perspektiv på förändringsarbete inom ungdomstjänst, hjälper stämplingsteorin att synliggöra risken för att insatsen i sig uppfattas som stämplande snarare än rehabiliterande. Eftersom

ungdomstjänst är en tvångsinsats utdömd av domstol, finns det en risk att den förstärker känslan av att vara avvikande, särskilt om den inte kombineras med en reflekterande och relationsskapande del. Socialarbetarens roll blir då central. Hur ungdomen bemöts i samtalen, om det finns fokus på tillit, utveckling och resurser snarare än kontroll, har betydelse. För stort fokus på övervakning kan ha en direkt stämplande effekt. Omvänt kan socialarbetare också vara nyckelpersoner i att motverka stämpling, genom att synliggöra ungdomens styrkor och skapa en trygg arbetsallians. (Becker 2006, s. 61–64).

Stämplingsteorin betonar alltså vikten av hur relationer och bemötande kan påverka identitetsskapande. Det är inte bara risken för återfall som är i fokus, utan möjligheten att utveckla en alternativ självbild. I denna studie undersöks därför hur socialarbetare ser på detta ansvar och vilka förutsättningar de har att arbeta mot stämplande effekter och istället främja utveckling, inkludering och ansvarstagande (Becker 2006, s. 31–35; 61–67).

Beckers stämplingsteori har fått kritik för att den i viss mån bortser från den ursprungliga handlingen och individens ansvar. Kritiker menar att teorin överbetonar samhällets reaktion och underbetonar att vissa handlingar faktiskt är skadliga i sig, oavsett omgivningens respons. Det har också ifrågasatts om teorin ger tillräckligt utrymme åt individens egna val och motståndskraft mot etikettering. Becker bemöter denna kritik genom att betona att teorin inte syftar till att försvara normbrytande beteende, utan till att förstå hur samhället konstruerar avvikelse (Becker 2006, s. 158–159).

4.2 Känsla av sammanhang - KASAM

Känsla av sammanhang - KASAM, är en teori utvecklad av Aaron Antonovsky och består av tre centrala komponenter, *begriplighet*, *meningsfullhet* och *hanterbarhet*. Tillsammans utgör dessa tre komponenter grunden för individens förmåga att hantera stress och bibehålla hälsa, enligt teorin om KASAM.

Begriplighet utgör den kognitiva komponenten i Antonovskys teori om KASAM. Den handlar om i vilken utsträckning individen upplever att den inre och yttre världen är strukturerad, förutsägbar och begriplig. När en individ ställs inför en ny situation, såsom att dömas till ungdomstjänst, är det avgörande att förstå vad som förväntas, varför det sker och hur processen ser ut. En hög grad av begriplighet innebär att individen kan placera händelser i ett sammanhang och tolka dem som rimliga utifrån tidigare erfarenheter (Antonovsky 2005, s. 44–46). För ungdomar i kontakt med socialtjänsten är det centralt att insatsens syfte, innehåll och struktur kommuniceras på ett tydligt sätt och att socialarbetarens tonläge och kroppsspråk signalerar samma saker som orden för att ungdomen ska förstå och kunna ta till sig innehållet (Hanson 2018, s. 161).

Om ungdomstjänsten upplevs som begriplig ökar chansen att ungdomen kan ta till sig vad insatsen innebär och varför den är relevant för den egna utvecklingen. Det kräver att socialarbetare har kunskap om det sociala samspelet i kommunikationen och utgår från

ungdomens perspektiv, förklarar utan att moralisera och skapar ett gemensamt språk kring insatsen. När socialarbetare och ungdom hittat en gemensam förståelse kring vad som kommer ske i samtalen ökar tillit, en central aspekt i att bygga allians (Hanson 2018, s. 160–163).

Hanterbarhet beskriver Antonovsky (2005, s. 44) som individens upplevelse av att ha tillgång till tillräckliga resurser. Det handlar om känslan att man kan kontrollera och påverka situationer snarare än att uppleva sig vara ett offer för omständigheter. Hanterbarhet kan därför användas för att förklara vikten av organisatoriska resurser men också hjälpa oss förstå socialarbetares personliga resurser och vilken påverkan de har i arbetet med ungdomstjänst. Tillräckliga och adekvata resurser skapar förutsättningar för både socialarbetare och ungdomar att känna kontroll över situationen. Enligt Antonovsky är detta centralt för att främja hälsa och utveckling (Antonovsky 2005, s. 94–95).

Begreppet hanterbarhet hjälper oss också att förstå betydelsen av bland annat rutiner, utbildning, tid och stöd från kollegor och ledning. Socialarbetares personliga motståndsresurser fylls hela tiden på genom sociala sammanhang och personliga livserfarenheter från olika situationer. Socialarbetares förutsättningar att hantera samtalen består av både yttre resurser från organisationen, egna personliga förmågor och resurser samt vilka befogenheter socialarbetaren förfogar över i samtalen med ungdomen (Hanson 2018, s. 164–167).

Meningsfullhet utgör den motivationsmässiga komponenten i KASAM och handlar om i vilken grad individen känner att det som sker är värt att investera tid, engagemang och energi i (Antonovsky 2005, s. 45; Hanson 2018, s. 119). Enligt Antonovsky är meningsfullhet den viktigaste komponenten eftersom den ger kraft att möta svårigheter. Om insatsen upplevs som meningsfull finns det större förutsättningar för reflektion och ansvarstagande. Hanson (2018, s. 121–124) förklarar att meningsfullhet är en drivkraft som för ungdomar uppstår när de upplever att de gör skillnad, för andra eller för dem själva, och när deras röst får ta plats i samtalen.

I kontexten av ungdomstjänst är meningsfullhet särskilt relevant, då insatsen skulle kunna uppfattas som meningslös eller bestraffande snarare än som en möjlighet till utveckling. För att ungdomstjänsten ska fungera som en förändringsinriktad insats krävs därför att ungdomen ser ett syfte med sitt deltagande och ges möjlighet att förstå nyttan av arbetet och samtalen (Hanson 2018, s. 126–127). För att insatsen ska upplevas som ett steg mot något bättre behöver socialarbetaren göra innehållet intressant och anpassat efter ungdomens specifika situation. En viktig komponent för motivation är att uppleva sig kompetent, vilket är viktigt både för socialarbetaren i sitt arbete och för ungdomen i arbetet och i samtalen.

Att använda KASAM som förståelseram ger en möjlighet att förstå vad som krävs för att ungdomar ska kunna genomföra en insats som ungdomstjänst på ett sätt som främjar utveckling och ansvarstagande, väsentliga delar för förändrat beteende. Begriplighet ger

struktur, hanterbarhet skapar kontroll, och meningsfullhet väcker motivation. Dessa tre faktorer samspelar till att bygga upp en inre känsla av sammanhang och mening.

För socialarbetare innebär detta att skapa insatser som inte bara är juridiskt och praktiskt genomförbara, utan som också upplevs som logiska, hanterbara och värdefulla för den unge. Enligt Hanson (2018, s. 164–167) behöver socialarbetare både organisatoriska resurser och personliga färdigheter för att arbeta salutogent. Antonovsky (2005, s. 47) understryker att känslan av sammanhang ökar när individen upplever att livet är begripligt, hanterbart och meningsfullt och detta blir därför en grundläggande utgångspunkt för att förstå och främja förändringsinriktat arbete i socialtjänstens praktik.

KASAM har använts i en mängd olika forskningsområden sedan Antonovsky introducerade teorin, men frågan om giltighet och mätbarhet har diskuterats flitigt. Antonovsky (2005, s. 20) lyfter själv att måttet på känsla av sammanhang bygger på självskattning via enkätfrågor, vilket innebär att resultatet är beroende av individens tolkning och självuppfattning. Han erkänner att det vore önskvärt med kompletterande mätmetoder för att pröva validiteten, det vill säga om KASAM faktiskt mäter det den påstår sig mäta. Den nuvarande metoden riskerar att ge en förenklad bild av individens verkliga förmåga att hantera stress och svårigheter (Antonovsky 2005, s. 100–102). Han gjorde inte anspråk på att teorin skulle vara generell men efter publicering är det många som undersökt giltigheten och kommit fram till att den håller även i andra sammanhang än det ursprungliga (Hanson 2018, s. 56–57, 90).

5. Metoder

5.1 Hermeneutisk utgångspunkt

Denna studie vilar på en hermeneutisk vetenskapsteoretisk ansats, vilket innebär att vi försöker förstå och tolka den mening som socialarbetare tillskriver sitt arbete med förändringsprocesser inom ungdomstjänst. Hermeneutikens grundantagande är att all förståelse är tolkande, och att förståelse alltid sker i ett sammanhang präglad av individens förförståelse, historiska kontext och den aktuella situationens betydelse (Alvesson & Skoldberg 2017, s. 263).

Den hermeneutiska ansatsen möjliggör också en förståelse för hur socialarbetarnas erfarenheter är formade av institutionella, historiska och personliga faktorer. Deras svar tolkas inte bara som individuella berättelser, utan också som uttryck för en bredare social praktik (Ödman 2007, s. 89). En hermeneutisk ansats är särskilt relevant för denna studie eftersom vi är intresserade enskilda socialarbetares perspektiv på Ungdomstjänsten och hur de beskriver möjligheter och hinder för förändringsarbete inom insatsen, snarare än att mäta objektiva utfall. Hermeneutiken betonar vikten av att närma sig det empiriska materialet med öppenhet, men samtidigt medvetenhet om att tolkningen alltid påverkas av vår egen förförståelse eftersom det inte finns någon förståelse fri från fördomar (Gadamer 1997, s. 212–213).

Tänkandet behöver värdera det som språket redan gjort (Gadamer 1997, s 81). Därför kommer identifierade mönster och teman från de transkriberade intervjuerna att behöva värderas i förhållande till vår vetenskapliga ansats Hermeneutiken samt Beckers teori om stämpling och Antonovskys Känsla av sammanhang - KASAM.

5.2 Val av metod

Vi valde kvalitativ forskningsmetod med syfte att undersöka enskilda socialarbetares perspektiv på arbetet med ungdomstjänst och hur de ser på sina möjligheter att bedriva ett förändringsinriktat arbete inom insatsen. Eftersom studien fokuserar på socialarbetares perspektiv, motivation och tolkningar snarare än kvantitativa samband, är en kvalitativ ansats lämplig (Bryman 2018, s.561). Den kvalitativa metoden möjliggör en djupgående förståelse av respondenternas perspektiv och erfarenheter och gör det möjligt att uppfatta intervjupersonens sociala verklighet, vilket är avgörande för att identifiera de faktorer som påverkar förändringsarbetet inom ungdomstjänst (Bryman 2018, s.476–477).

I analysen av empirin har tre teman undersökts utifrån socialarbetarens perspektiv. De handlar om vad som motiverar, skapar allians och vilka resurser socialarbetare har inom det område vi valt att studera. Förhoppningen är att få en nyanserad bild av hur det är att arbeta som socialarbetare med en särskild insats inom socialtjänstens öppenvård. Ungdomstjänst är dessutom inte en frivillig insats till skillnad från de flesta andra insatser socialarbetare inom socialtjänstens öppenvård normalt arbetar med.

Empirin är tänkt att besvara hur motivationen ser ut och om det föreligger brist på motivation att arbeta med ungdomstjänst och vad det i så fall kan beror på och om det korrelerar med det vi funnit i tidigare forskning. Temat allians kommer kunna besvara betydelsen av allians och hur alliansskapandet går till inom insatsen. Vidare undersöks socialarbetarens tillgång till resurser i arbetet för att få en bild av vilken effekt de har på insatsens kvalitet. Det handlar om exempelvis, rutiner, organisatoriska resurser som tid, stöd och metoder, men också om personliga egenskaper, erfarenheter och förhållningssätt och hur dessa inverkar på socialarbetarens motivation och verkställandet av insatsen (Jess & Nyström 2002; Tärnfalk 2007; Socialstyrelsen 2008; Brå 2011; Tärnfalk & Alm 2021; Nilsson 2025).

En nackdel med denna metod är att den är tidskrävande både vad gäller genomförandet av intervjuerna och analysen av det insamlade materialet. Dessutom kan forskarens, i detta fall studenternas, subjektivitet påverka både intervjuer och analys, vilket kan leda till att vi som utför studien är partiska i sorteringen av vad som frågas och hur svaren senare analyseras. För att motverka detta kommer vi att använda en strukturerad analysmetod och vara medvetna om vår egen roll, förförståelse och om eventuella fördomar, i forskningsprocessen (Bryman 2018, s. 484). Det är inte möjligt att veta hur frågorna besvaras och vilka möjliga sidospår som uppstår och det behöver vi ha med i arbetets gång för att inte missa viktig och relevant information. Vi har också med oss att svaren kan påverkas av att vi är socionomstudenter och visar intresse för insatsen som i samhällsdebatten ifrågasätts om den ska verkställas på socialtjänsten.

Studien har en *abduktiv* ansats, med som tidigare nämnts, tre teman som vi på förhand utgått ifrån efter att ha läst om ungdomstjänst och socialarbetares perspektiv. Vi rör oss mellan teori och empiri för att utveckla förståelse för enskilda socialarbetares perspektiv på sitt arbete med ungdomstjänst och hur de hanterar sin uppgift (Bryman 2018, s. 478). Vi utgår från respondenternas berättelser och tolkningar, med syfte att förstå deras perspektiv, snarare än att applicera färdiga teorier. Våra teman fungerar som stöd vid utformningen av intervjufrågor, men analysen är inte bunden till dem, utan där öppnar vi för att nya betydelser och teman kan framträda i mötet med det empiriska materialet. En abduktiv ansats möjliggör en tolkande förståelse av hur socialarbetare beskriver sina förutsättningar och handlingar utifrån den enskilda socialarbetarens perspektiv. Den möjliggör också att urskilja vilka konsekvenser dessa förutsättningar och handlingar får i praktiken i det faktiska arbetet. I växelspelet mellan teoretiska begrepp och respondenternas berättelser söker vi en fördjupad förståelse för det sociala arbetet inom ramen för ungdomstjänst.

5.3 Semistrukturerade intervjuer

Vi har genomfört semistrukturerade intervjuer för att fånga socialarbetarnas subjektiva upplevelser och reflektioner. Intervjuerna har varit flexibla och öppna, vilket är i linje med hermeneutikens betoning på meningsskapande och djupare förståelse. Syftet har varit att skapa en kontext där deltagarna ges möjlighet att utifrån teman fritt formulera sina erfarenheter och perspektiv på förändringsarbete inom ramen för ungdomstjänst.

En av de största fördelarna med semistrukturerade intervjuer är att de ger möjlighet till en rik och detaljerad datainsamling, där fokuset hamnar på respondentens uppfattning och perspektiv på händelser och mönster. Metoden möjliggör även en dynamisk interaktion mellan studenterna och socialarbetaren som intervjuas, vilket kan leda till oväntade insikter under intervjuens gång, som inte hade framkommit i en strikt strukturerad intervju eller enkätstudie (Bryman 2018, s.563–565).

5.4 Urval

Urvalet av respondenter gjordes utifrån ett målstyrt urval som efter initial kontakt med enhetschef för verksamheten som verkställer ungdomstjänst förmedlade enhetschefen förfrågan vilket då utvecklades till ett så kallat snöbollsurval (Bryman 2018, s. 509). Vi inriktade oss på socialarbetare med erfarenhet av att verkställa insatsen ungdomstjänst i fyra likvärdiga, närliggande mellanstora kommuner i Västsverige för att få en bred och nyanserad bild av de möjligheter och hinder för förändringsarbete som finns i olika kommuner i samma län (Bryman 2018, s. 498).

Urvalet baserades på respondenternas uppgift att verkställa ungdomstjänst, i syfte att få tillgång till rika och relevanta beskrivningar som kan beskriva socialarbetares perspektiv på insatsens utförande (Rienecker & Stray Jørgensen 2018, s. 153). I en hermeneutisk ansats betonas forskarens, i detta fall studenternas, aktiva roll i förståelseprocessen. Vi har varit medvetna om vår egen position och hur vår förförståelse kan påverka både urvalet och tolkningen, vilket kräver en reflexiv hållning från oss som studenter (Alvesson & Sköldberg 2017, s. 276).

Vi kontaktade fyra olika kommuners växel via telefon och bad att få kontaktuppgifter till enhetschefer på de enheter som verkställer ungdomstjänst. Vi fick sedan med hjälp av enhetscheferna kontakt med åtta socialarbetare från fyra olika likvärdiga, mellanstora kommuner i Västsverige som arbetar med att verkställa ungdomstjänst. Sju av dessa åtta socialarbetare kunde avsätta tid för att delta i vår studie. Den som avböjde gjorde det på grund av tidsbrist. Tre av sju intervjuer genomfördes digitalt och de intervjuerna valde vi att inte genomföra tillsammans för att få en så tydlig och god kvalitet som möjligt på inspelningen som sedan transkriberades likt övriga intervjuer. Vi erbjöd digital intervju till de som uppgav att de hade svårt att få tid att ställa upp i hopp om att öka flexibilitet skulle göra att de kunde medverka. En av intervjuerna fick bokas om med två timmars förskjutning samma dag, vilket bekräftar att digital intervju sannolikt påverkade valet att ställa upp som respondent (Bryman 2018, s. 593). Vår avsikt var att genom semistrukturerade intervjuer undersöka om socialarbetare upplevde inre och yttre resurser, motivation och allians som avgörande för sitt arbete. Vi ville också ta reda på hur dessa faktorer påverkar deras arbete med verkställandet av ungdomstjänst och om det skulle framkomma andra eller ytterligare teman än de vi kunnat utläsa som viktiga i tidigare forskning och litteratur.

5.5 Analysmetod

Tolkningen av det insamlade materialet har genomförts med tematisk analys, vilket möjliggjorde en systematisk bearbetning av intervjuerna och identifiering av centrala teman (Bryman 2018, s. 701–704). Vår analys har varit hermeneutisk i sin ansats, där vi rört oss mellan enskilda citat, hela intervjuer och det övergripande sammanhanget i linje med den hermeneutiska cirkeln (Alvesson & Sköldberg 2017, s. 271). Vi har också valt att sammanfoga vissa kortare citat för att skapa en mer sammanhängande och fyllig empirisk grund för analysen. Vår insamlade data analyserades i ljuset av våra teoretiska ramar, stämplingsteori och KASAM. Utifrån den abduktiva ansatsen prövades teoriernas relevans och anpassades efter vad som framkom i empirin. Detta möjliggjorde en fördjupad förståelse av socialarbetarnas perspektiv och arbetsvillkor i relation till förändringsinriktat arbete.

De tre teman vi utgick ifrån, motivation, allians och resurser, valdes utifrån tidigare forskning, där dessa identifierats som avgörande faktorer för förändringsinriktat socialt arbete och vår egen förståelse. Vi valde teorierna om stämpling och KASAM med en tanke om att det kan vara stämplande att få en påföljd som ungdomstjänst och att vara aktuell inom socialtjänsten samt tanken om att insatsen behöver vara begriplig, hanterbar och meningsfull. Vi betvivlade att socialarbetare skulle uppleva insatsen som hanterbar och meningsfull då insatsen inte är frivillig, tidsbegränsad och i vissa fall metodstyrd. Våra valda teorier låg även till grund för hela utformningen av intervjuguiden. Under analysen framträdde ett övergripande tema, förändring, som kom att rama in de tre ursprungliga temana som del av ett större sammanhang.

5.5.1 Den hermeneutiska ansatsens roll

Vi är medvetna om att tolkningen påverkas av vår förståelse och våra teoretiska utgångspunkter (Alvesson & Sköldberg 2017, s. 263). Denna reflexivitet har varit en

central del av arbetet, där vi kontinuerligt prövat våra tolkningar mot materialet. Vetenskapligt kvalitativt skrivande innebär just denna växelverkan mellan empiri, teori och våra egna tolkningar (Rienecker & Stray Jørgensen 2018, s. 216).

5.5.2 Tillvägagångssätt

För att strukturera analysen använde vi en kodningsmatris där vi kopplade utvalda delar av intervjumaterialet till nyckelord som vi bedömde hade betydelsebärande kopplingar till något av våra tre huvudteman: motivation, allians och resurser. Varje del analyserades utifrån sitt innehåll, där vi identifierade återkommande begrepp eller uttryck som till exempel *relation*, *tillit* eller *förändringsfokus*. Dessa begrepp fungerade som koder, vilka i nästa steg sorterades under det tema som bäst fångade innebörden i sammanhanget. Exempelvis kodades relation, bemötande och samarbete under temat allians, eftersom dessa begrepp användes frekvent när socialarbetarna beskrev betydelsen av att skapa ett fungerande samarbete med ungdomen. På liknande sätt kopplades uttryck som inre motivation och förändringsarbete till temat motivation, medan begränsade resurser och tillgång till arbetsplatser hörde hemma under resurser. Denna typ av tematisering speglar ett systematiskt tillvägagångssätt för att strukturera data, vilket Bryman (2018, s. 697–698) beskriver som en central del i kvalitativ analys. Matrisen fungerade också som ett stöd för analysens transparens och spårbarhet. Vi arbetade tätt tillsammans under hela processen, vilket troligen bidrog till vår samsyn. Denna samsyn är viktig att reflektera över, eftersom vår gemensamma förförståelse kan ha påverkat analysen (Ödman 2017, s. 100–102).

Under analysen kunde vi också identifiera att vår initiala förförståelse, exempelvis risk för stämpling och låg motivation hos ungdomarna, inte bekräftades av empirin. Det fanns dessutom begränsad tidigare forskning kring socialarbetares perspektiv på själva verkställandet av ungdomstjänst. Detta gjorde det möjligt att identifiera både bekräftelser och nya nyanser i relation till tidigare litteratur. Det övergripande temat förändring var inte uttalat från början, men genomsyrade samtliga intervjuer och förenade de tre andra temana som centrala delar i ett förändringsinriktat arbete. Därmed fick analysen en mer deduktiv karaktär än ursprungligen planerat (Bryman 2018, s. 47–51), även om temat förändring fanns inbäddat i våra forskningsfrågor.

Efter fem genomförda intervjuer framstod temana som stabila. De två avslutande intervjuerna bekräftade detta, då inga nya teman framkom trots att riktade följdfrågor ställdes i syfte att identifiera eventuellt ytterligare material. Mot bakgrund av att inga nya teman identifierades i de sista intervjuerna bedömer vi att empirisk mättnad kan ha uppnåtts (Bryman, 2018, s. 570–571).

Citat	Koder	Tema
”Relationen är viktig. Om man ska kunna få någon form av förändring så behöver det finnas en relation. Att jag behöver få med mig ungdomen i detta – respondent 4	Relationsbyggande, Relation, Tillit, Samarbete, Förtroende, bemötande	Allians
”Jag har ju motivation till det på grund av att det är ett förändringsarbete. Man får jobba på under den tiden. Vilket också kan öka motivationen.” –respondent 6	Inre motivation, Förändringsfokus, Tidspress	Motivation
”Vi har ju inte så många vi har kontrakt med. Det kan ju vara en svårighet i sig faktiskt.” –respondent 3	Begränsade resurser, tillgång till arbetsplatser, Strukturella hinder	Resurser

Figur 1 - matris med koder och teman.

5.6 Etiska aspekter

Studien följer de forskningsetiska principerna såsom tillförlitlighet, ärlighet, respekt och ansvar, som enligt Vetenskapsrådet (2024, s. 11) är avgörande för god forskningssed. Vi säkerställer informerat samtycke genom att informera samtliga deltagare om studiens syfte, hur materialet kommer att användas samt att deltagandet är frivilligt.

Konfidentialitet garanteras genom att avidentifiera deltagarnas svar och säkerställa att ingen enskild individ kan identifieras i den slutliga rapporten. Vidare kommer det insamlade materialet endast användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2024, s.77). Studien kommer att genomföras under ledning av en vetenskapligt ansvarig handledare med relevant expertis (Vetenskapsrådet 2024, s. 23), vilket garanterar att den följer alla etiska riktlinjer som krävs för att resultaten ska kunna publiceras.

Forskningen kommer inte att behöva prövas enligt Etikprövningslagen, eftersom uppgifter som rör ungdomars lagöverträdelse behandlas sekundärt och utan fokus på och beskrivning av det brott som ligger till grund för socialtjänstens yttrande om ungdomstjänst för den enskilde (Vetenskapsrådet 2024, s. 61).

5.7 Metoddiskussion

Vi har använt hermeneutik, Antonovskys teori om KASAM och Beckers stämplingsteori för att analysera hur socialarbetare uppfattar det förändringsinriktade arbetet inom ungdomstjänst. Genom att kombinera dessa perspektiv har vi kunnat belysa socialarbetares egna perspektiv på insatsen som formas av organisatoriska villkor, resurstillgång, förmåga att bilda allians och den egna motivationen. Trots att det

finns begränsningar gällande generaliserbarhet och tillförlitlighet, bidrar vår studie med viktiga insikter om hur ungdomstjänst kan förstås utifrån sociala strukturer (Bryman 2018, s. 484).

Genom en kvalitativ metod har vi fått fördjupad förståelse för hur socialarbetare tolkar ungdomars beteenden och identiteter i förhållande till sin egen arbetsinsats. Vi har också analyserat respondenternas svar, jämfört dem och reflekterat över vår egen förförståelse och genom detta har vi arbetat aktivt för att öka studiens trovärdighet (Bryman 2018, s. 65, 468). Att kombinera olika teoretiska perspektiv har gett en mer nyanserad analys av empirin, vilket stärker studiens evidens (Bryman 2018, s. 477).

Det begränsade urvalet gör att resultaten inte kan generaliseras till alla socialarbetare, men eftersom syftet varit att förstå snarare än att mäta, är den kvalitativa ansatsen ändamålsenlig. Vi är medvetna om att resultaten kan variera i andra sammanhang där förhållandena inte är desamma som i de västsvenska kommuner där studien genomförts (Bryman 2018, s. 484).

Teorierna om KASAM och stämpling har varit centrala i vår analys. De har hjälpt oss förstå hur både socialarbetare och ungdomar påverkas av strukturella faktorer och relationen inom ungdomstjänsten. Detta har varit särskilt relevant för att belysa ungdomstjänstens potential som förändringsverktyg.

Vi har varit transparenta i hur vi identifierat teman och tolkningar, och använt citat från samtliga respondenter för att synliggöra både likheter och skillnader. Genom att sammanföra kortare citat där respondenterna varit eniga har vi tydliggjort var det funnits samsyn respektive meningsskiljaktigheter. Detta följer hermeneutikens tanke om trovärdig snarare än objektiv förståelse (Ödman 2007, s. 91). Texten har vi skrivit gemensamt och reviderat efter återkoppling från handledare. På så sätt stärker vi det vetenskapliga värdet och fördjupar förståelsen för socialarbetares situation och uppgift i det förändringsinriktade arbetet inom ungdomstjänst.

6. Resultatanalys

6.1 Socialarbetares perspektiv på sitt arbete och erfarenhet av att arbeta med ungdomstjänst

Respondenterna uttrycker att erfarenhet är en avgörande tillgång i arbetet med ungdomstjänst. Det handlar inte främst om hur många år man arbetat, utan om att ha utvecklat en förmåga att bemöta, läsa av och skapa kontakt med unga i en utsatt och inte sällan motvillig situation. Flera betonar att det är just genom erfarenheten man lär sig att vara lyhörd och flexibel, vilket de menar är centralt i en insats som ungdomstjänst. Erfarenhet beskrivs också som en grund för trygghet i rollen. Att man som socialarbetaren känner sig trygg med att hantera svåra samtal, motstånd eller låg motivation hos ungdomen är något som upplevs avgörande för samtliga respondenter.

Det är klart att man har lärt sig mycket över tid. Man vet hur man ska bemöta olika typer av ungdomar och när man kan trycka på lite, eller bara backa. [...] Jag tänker att erfarenheten gör att man kan vara trygg i att anpassa (Respondent 1 & 2)

Tidigare forskning betonar att den praktiska, relationella erfarenheten är central i arbetet med unga som begått brott (Socialstyrelsen 2021, s. 35). Enligt Brå (2011, s.82) påverkar socialarbetarens personliga engagemang och erfarenhet insatsens genomförande i hög grad. Tärnfalk & Alm (2021) menar att erfarenhet möjliggör det professionella omdömet som krävs för att kunna balansera mellan krav och stöd i en tvångssituation. Utifrån KASAM innebär erfarenhet en ökad begriplighet och hanterbarhet i arbetet; socialarbetaren vet vad som förväntas, hur det ska göras och hur det kan göras bättre (Antonovsky 2005). Den trygghet det ger påverkar också möjligheten att förmedla detta till ungdomen. Samtidigt blir erfarenheten en motvikt till risken för stämpling, och med Beckers stämplingsteori i åtanke kan en erfaren socialarbetare lättare identifiera och bemöta signaler på negativ självbild, och istället arbeta med att återge ungdomen en positiv identitet (Becker 2006).

6.2 Möjligheten att bedriva förändringsinriktat arbete inom ungdomstjänst

Respondenterna ser ungdomstjänst som en insats med potential till förändring, men menar att förutsättningarna för detta varierar. En grundläggande förutsättning är att ungdomen får möjlighet att reflektera över sitt agerande i en trygg relation med socialarbetaren. Många uttrycker att ungdomstjänst kan fungera som ett avbrott i en negativ utveckling, men att förändring kräver mer än bara verkställighet, det handlar om att skapa en meningsfull process som pågår även efter insatsen. Flera nämner att förändringsarbetet påverkas av ungdomens ålder, livssituation och grad av egen motivation. Särskilt viktigt är det att insatsen inte genomförs slentrianmässigt utan präglas av struktur, tydliga mål och en relation där ungdomen känner sig delaktig.

Min upplevelse är att de vill ju förändra. De vill ju inte hamna där igen. [...] Det är inte alltid man når fram, men man ser ju att det händer något när de börjar reflektera själva. (Respondent 6 & 3)

Tidigare forskning visar att ungdomstjänst kan fungera som ett meningsfullt avbrott, särskilt om den kombineras med samtal och individanpassning (Brå 2011, s. 77; Socialstyrelsen 2021, s. 34). Enligt Tärnfalk & Alm (2021, s. 92) är det i samspelet mellan struktur och individanpassning som förändringspotentialen uppstår. Att ungdomen ges möjlighet att förstå konsekvenser och se alternativ till sitt tidigare beteende är centralt. Forskningen betonar också vikten av att ungdomstjänst inte reduceras till enbart oavlönat arbete, utan att den pedagogiska delen, samtalen, ges utrymme (Brå 2011, s. 59–62).

Utifrån KASAM är ungdomstjänstens potential beroende av om insatsen upplevs som begriplig, hanterbar och meningsfull. Begripligheten förstärks när ungdomen får veta vad som ska hända och varför. Hanterbarheten stärks när samtalen anpassas till ungdomens nivå och behov, och meningsfullheten väcks när ungdomen ser insatsen som en möjlighet till förändring snarare än som ett straff (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Med hjälp av Beckers teori kan ungdomstjänst även förstås som en potentiellt stämplande insats om den genomförs utan reflektion eller med ett ensidigt fokus på kontroll. Men när socialarbetaren istället fokuserar på utveckling, bekräftelse och ansvarstagande, kan insatsen bidra till att bryta en negativ identitet (Becker 2006). På så sätt kan socialarbetaren bli en motvikt till stämpling och istället skapa förutsättningar för en positiv förändringsprocess.

6.3 Metoder och förhållningssätt i samtalen

Samtliga respondenter betonar att samtalen är en central komponent i ungdomstjänsten och att förhållningssättet i mötet med ungdomen är avgörande för vilken effekt samtalen får. Det framgår att det finns ett gemensamt samtalsmaterial som används med teman som brott, moral, framtid och nätverk. Samtidigt lyfter flera att materialet behöver anpassas utifrån ungdomens mognad, språkliga förmåga och intresse. Respondenterna beskriver hur de i praktiken rör sig mellan struktur och flexibilitet, och att det egna professionella omdömet spelar stor roll för att få till en fungerande samtalsprocess.

Flera uttrycker att det viktigaste inte är att följa materialet till punkt och pricka, utan att skapa en dialog där ungdomen vågar tänka högt, ifrågasätta och reflektera. Förhållningssättet beskrivs som en kombination av lyhördhet, värme och tydlighet. Respondenterna återkommer till vikten av att inte vara dömande, att bygga relation över tid och att låta ungdomen testa gränser. Att svara med tålmod snarare än med tillrättavisning uppfattas som avgörande för att bygga allians.

Jag brukar säga att jag förstår att du måste testa mig. För att se om jag håller. Och då vände det. Oj vad det vände. [...] Man måste hela tiden anpassa, ibland får man ta andra vägar än materialet visar om man ska nå fram. (Respondent 6 & 2)

Forskningen betonar att det professionella förhållningssättet är avgörande för samtals kvaliteten och för att förändringsarbetet ska lyckas. Enligt Brå (2011, s. 83) krävs ett lyhört, icke-dömande och pedagogiskt bemötande för att ungdomen ska känna sig trygg nog att prata öppet. Socialstyrelsen (2021, s. 35) understryker vikten av att samtalen präglas av dialog snarare än förhör, och att socialarbetaren skapar en känsla av delaktighet och samarbete. När samtalen följer en tydlig men flexibel struktur, och genomförs med ett respektfullt och professionellt bemötande, ökar sannolikheten att ungdomen tar dem på allvar (Tärnfalk & Alm 2021, s. 91).

Utifrån KASAM blir det tydligt att samtalsdelen inom ungdomstjänst kan främja begriplighet genom struktur och tydlighet i vad som ska tas upp. Hanterbarhet skapas när samtalen anpassas efter ungdomens nivå och förmåga att delta aktivt, medan

meningsfullhet uppstår när ungdomen upplever att samtalen handlar om sådant som är relevant och angeläget för deras liv (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Beckers stämplingsteori visar att det professionella förhållningssättet i samtalen är avgörande för att motverka en negativ identitet. Om ungdomen känner sig förstådd och respekterad minskar risken för självstämpling. När socialarbetaren agerar utifrån ett icke-dömande perspektiv och fokuserar på utveckling snarare än skuld, stärks i stället ungdomens möjlighet att omformulera hur de ser på sig själv (Becker 2006).

6.4 Främjande faktorer i det förändringsinriktade arbetet

Respondenterna lyfter flera faktorer som de menar ökar möjligheten till en positiv förändring för den unge. Det mest centrala är socialarbetarens bemötande och relationen som byggs i samtalen, det vill säga att skapa allians. Flera menar att det är när ungdomen känner sig respekterad, lyssnad på och tagen på allvar som förändring kan ske. Att skapa ett tryggt samtalsklimat och att successivt bygga allians uppfattas som grundläggande. Även tydlighet kring vad insatsen innebär och varför den genomförs ses som viktigt. Några respondenter pekar på hur arbetsdelen kan förstärka ungdomens självkänsla, särskilt om hen får beröm från handledare och känner sig behövd.

En annan faktor som återkommer är ungdomens egen motivation. Flera menar att det går att skapa förutsättningar för att ungdomen ska vilja förändra sig själv. När ungdomar får hjälp att reflektera, känna sig delaktiga och förstå konsekvenserna av sina handlingar, ökar chansen att de engagerar sig i insatsen. Det handlar enligt flera respondenter om att väcka tankar och öppna för nya perspektiv, inte att tala om vad som är rätt eller fel.

Jag tänker att de känner sig lyssnade på. Inte bara att vi gör samtalen, utan att de märker att det faktiskt handlar om dem. [...] Jag tycker det är väldigt fint när de kan formulera själva vad de vill förändra. Då har man kommit långt. [...] När handledaren säger att den här ungdomen var duktig och att de vill ha tillbaka dem. Det kan vara en jättegrej. För det kanske de inte får höra så ofta annars. (Respondent 1 & 7 & 4)

Tidigare forskning visar att förändringsarbete med unga lagöverträdare gynnas av relationellt arbete där ungdomen känner sig delaktig och respekterad. Enligt Socialstyrelsen (2008, s. 7–8) och Brå (2011, s. 44–45) skapas de bästa förutsättningarna när ungdomstjänsten innehåller tydlig struktur kombinerat med utrymme för reflektion och dialog. Tärnfalk & Alm (2021, s. 81) betonar att ungdomen behöver förstå syftet med samtalen och känna att dessa bidrar till något positivt. När arbetsdelen kompletteras med ett engagerat samtalsarbete kan insatsen upplevas som både gränssättande och stödjande (Socialstyrelsen 2020a, s. 132).

Utifrån KASAM kan flera främjande faktorer förstås genom begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. När samtal och arbetsuppgifter är tydligt presenterade

och pedagogiskt förankrade ökar begripligheten. Hanterbarheten stärks när insatsen anpassas till ungdomens resurser, förmåga och situation. Meningsfullheten växer när ungdomen upplever att den får bidra, blir sedd och får chans att påverka (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Beckers teori hjälper till att belysa vikten av att socialarbetaren inte bara motverkar stämpling, utan också aktivt bidrar till att stärka en alternativ, positiv identitet. När ungdomar får bekräftelse på att de är ansvarstagande och dugliga, och när fokus ligger på deras möjligheter snarare än på deras brott, minskar risken för självstämpling (Becker 2006). Istället ökar chansen att de bygger en ny självbild som någon som är kapabel och kan ta ansvar över sin egen situation.

6.5 Hinder och svårigheter i arbetet med ungdomstjänst

Flera respondenter uttrycker att det finns konkreta hinder i arbetet med ungdomstjänst som påverkar möjligheten att skapa förändring. Ett återkommande tema är att insatsen ofta kommer sent, ibland flera månader efter brottet, vilket gör det svårt att motivera ungdomen. När den initiala känslan av skuld eller ansvar har lagt sig, blir det svårare att koppla insatsen till brottshändelsen. Respondenterna lyfter också att det kan vara svårt att nå fram till ungdomar med mer komplex problematik, till exempel psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller en instabil livssituation. I dessa fall räcker inte ungdomstjänst som insats, vilket kan skapa en känsla av otillräcklighet hos socialarbetaren.

Andra hinder som nämns är hög arbetsbelastning, bristande tid och otydliga uppdrag. Flera berättar att samtalen ibland måste ”tryckas in” mellan andra ärenden, vilket riskerar att påverka kvaliteten. Vissa uttrycker att ungdomens handledarstöd i arbetsdelen kan vara bristfälligt eller att vissa ungdomar placeras på arbetsplatser där handledarna inte är tillräckligt engagerade eller informerade om syftet med ungdomstjänst.

Vi får dem så sent ibland. Det kan ha gått månader, ibland ett halvår. Då har de liksom gått vidare, eller glömt varför de ska göra det här. [...] Det kan vara svårt att nå fram om det är för mycket runt omkring. Psykisk ohälsa, NPF-diagnoser, trassliga hemförhållanden... då räcker inte ungdomstjänst. [...] Alla ungdomar passar inte i den här insatsen. Ibland hade något annat varit bättre, men vi har liksom bara detta. (Respondent 3, 5 & 4)

Tidigare forskning visar att ungdomstjänstens effektivitet kan begränsas av brister i genomförande, resurser och samordning. Brå (2011, s. 63–66) och Socialstyrelsen (2020a, s. 36–37) konstaterar att många kommuner saknar både resurser och tydlighet i hur påverkansdelen ska genomföras. Enligt Tärnfalk (2007, s. 227–229) påverkas socialarbetarnas arbete av en spänning mellan socialtjänstens omsorgsuppdrag och rättsväsendets strafflogik, vilket kan leda till osäkerhet kring mål och medel. Dessutom

visar Tärnfalk & Alm (2021, s. 27–28) att brist på specialisering och långsiktighet i arbetet med unga lagöverträdare försvårar möjligheten till hållbara förändringar.

KASAM kan hjälpa till att förstå hur dessa hinder påverkar insatsen. När ungdomstjänst genomförs utan tydlig information, stöd eller struktur minskar begripligheten. Om samtalen upplevs stressiga eller oplanerade minskar också hanterbarheten, både för ungdomen och för socialarbetaren. Om arbetsuppgifter eller samtal inte upplevs som relevanta, minskar meningsfullheten, vilket påverkar ungdomens motivation negativt (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Även Beckers teori belyser konsekvenserna av dessa hinder. Om insatsen känns avlägsen, ogenomtänkt eller som enbart en bestraffning, finns en ökad risk för att ungdomen förstärker en negativ självbild. När socialarbetaren inte får tillräckliga förutsättningar att möta ungdomen på ett respektfullt och anpassat sätt, ökar risken för att relationen blir formaliserad och kontrollerande, vilket i sig kan ha en stämplande effekt och påverka alliansen negativt (Becker 2006).

6.6 Organisatoriska och personliga resurser

Respondenterna beskriver att både organisatoriska och personliga resurser har stor betydelse för möjligheten att genomföra ett kvalitativt arbete inom ungdomstjänst. Flera uttrycker att det krävs tid, stöd, struktur och ett tydligt uppdrag för att kunna göra ett bra jobb. När det finns möjlighet att förbereda samtalen, följa en metod och reflektera tillsammans med kollegor, upplever socialarbetarna att insatsen får bättre kvalitet. Samverkan med andra inom organisationen samt tillgång till utbildning och handledning lyfts fram som faktorer som skapar trygghet och utveckling.

Samtidigt framkommer att personliga egenskaper och erfarenheter spelar en viktig roll. Respondenterna beskriver att de i stor utsträckning förlitar sig på sin magkänsla, sin flexibilitet och sin förmåga att skapa kontakt. Flera säger att det är det relationella och vardagliga, att kunna läsa av en situation, skapa förtroende och anpassa sig, som avgör om insatsen lyckas eller inte. Detta gäller både i samtalen och i kontakten med handledare på arbetsplatserna.

Vi har ett bra samtalsmaterial som vi utgår från, men det viktigaste är ju alltid hur man använder det. [...] När man har tid att faktiskt sätta sig in och planera samtalen, då blir det bättre. Men det är inte alltid man hinner. (Respondent 2 & 6)

Forskningen visar att organisatoriska resurser som metodstöd, utbildning och samverkan är avgörande för att socialarbetare ska kunna bedriva ett hållbart och effektivt förändringsarbete (Jess & Nyström 2002, s. 240, 249; Socialstyrelsen 2008, s. 7, 87). Brå (2011, s. 65–66) konstaterar att brist på resurser i många kommuner leder till att ungdomstjänst genomförs utan samtalsdel, eller med otillräcklig kvalitet. Tärnfalk & Alm (2021, s. 27–28) beskriver att frånvaron av långsiktig metodutveckling och specialisering inom socialtjänsten är ett hinder för goda resultat. Nilsson (2025, s. 74–76, 96–101) visar att även socialarbetares egen status, trygghet i yrkesrollen och förmåga att skapa förtroende påverkas av det organisatoriska sammanhanget.

Utifrån KASAM bidrar tillgång till organisatoriska resurser till ökad hanterbarhet. Socialarbetaren känner att det finns verktyg, rutiner och stöd för att klara uppdraget. När det finns en tydlig struktur för samtalen ökar också begripligheten, både för ungdomen och för den professionelle. Möjligheten att utvecklas i sin yrkesroll och göra ett meningsfullt arbete påverkar i sin tur motivationen, meningsfullheten i arbetet (Antonovsky 2005; Hanson 2018). När dessa organisatoriska resurser inte riktigt räcker till minskar också hanterbarheten. Beckers teori belyser hur brist på resurser kan leda till att socialarbetare fokuserar mer på kontroll än på relation, vilket riskerar att förstärka stämpling. Om socialarbetaren däremot har resurser att skapa tillitsfulla möten, stärka ungdomens självbild och fokusera på utveckling snarare än bestraffning, kan risken för självstämpling minska. De personliga resurser som respondenterna lyfter, såsom erfarenhet, empati och flexibilitet, kan då bli en viktig motkraft till de strukturella begränsningarna (Becker 2006).

6.7 Risk för stämplande effekt

Flera respondenter lyfter att ungdomstjänst kan innebära en risk för att ungdomen känner sig stämplad. Detta trots respondenternas ambition att skapa möjlighet för individen att känna sig respekterad och viktig. Risken för stämpling grundar sig bland annat i hur insatsen kommuniceras och hur den genomförs, särskilt om ungdomstjänsten blir en rutinåtgärd, utan reflektion eller individuell anpassning. Andra pekar på att bemötandet från handledare eller andra vuxna i insatsen spelar stor roll. Om ungdomen känner sig misstrodd, kontrollerad eller annorlunda behandlad kan det förstärka känslan av att vara ”problematisk” eller annorlunda.

Respondenterna betonar därför vikten av att ungdomstjänsten genomförs på ett sätt som stärker snarare än försvagar ungdomens självbild. En respektfull och nyanserad kommunikation från start, där insatsens syfte lyfts fram som utveckling snarare än bestraffning, ses som avgörande för att motverka stämpling.

Man måste hela tiden tänka på hur man formulerar sig. Det gör stor skillnad om man pratar om ansvar och förändring eller om man bara trycker på vad de gjort fel. [...] Jag försöker alltid säga att de inte är sina handlingar. Det här är något de gjort, inte något de är. [...] Det är lätt att man faller in i kontrolltänket, särskilt när man har många ärenden. Men man måste hela tiden påminna sig om att det är en människa man möter. (Respondent 7, 4 & 6)

Tidigare forskning visar att det finns en risk att ungdomstjänst upplevs som en stämplande åtgärd om den inte genomförs med tydligt fokus på utveckling och allians (Brå 2011, s. 63–66). Enligt Tärnfalk (2007, s. 96–98) kan socialtjänstens roll i rättsprocessen ibland skapa en dubbelhet där ungdomen både ska stödjas och kontrolleras. Om inte ungdomens bästa är styrande i hela processen finns risk att insatsen upplevs som ett uttryck för samhällets misstro snarare än som ett stöd.

Socialstyrelsen (2020a, s. 18, 22) betonar att ungdomar som begått brott har rätt till ett värdigt bemötande och insatser som stärker deras återanpassning.

Beckers stämplingsteori är direkt tillämplig här. Enligt Becker är det inte den avvikande handlingen i sig som formar identiteten, utan samhällets reaktion på den. Om ungdomen uppfattar ungdomstjänst som en markering av att den är avvikande, ökar risken för att denna identitet förstärks. Detta kan leda till så kallad sekundär avvikelse, det vill säga självstämpling. Samtidigt visar teorin att socialarbetaren kan agera motkraft genom att bygga relationer där ungdomens styrkor och möjligheter betonas. Det kräver dock medvetenhet och resurser, eftersom det också finns en risk att socialarbetaren upplever press eller känner sig osäker, själv agerar stämplande (Becker 2006). Utifrån KASAM kan ett tydligt och respektfullt genomförande öka begripligheten och därmed minska känslan av utsatthet. En känsla av hanterbarhet uppstår när ungdomstjänsten upplevs som något man kan förstå och påverka för både ungdomen och socialarbetaren. Meningsfullhet skapas när insatsen kopplas till framtid, ansvar och förändring. Dessa faktorer motverkar upplevelsen av stämpling och ökar istället chansen till positiv identitetsutveckling (Antonovsky 2005; Hanson 2018).

6.8 Socialarbetarens betydelse i insatsen ungdomstjänst

Samtliga respondenter betonar att socialarbetaren har en avgörande roll i hur ungdomstjänst fungerar i praktiken. Det är inte enbart insatsens utformning som påverkar resultatet, utan i hög grad hur de bemöter, kommunicerar och skapar allians. Flera beskriver hur deras eget engagemang och flexibilitet påverkar om ungdomen blir motiverad eller distanserad. De menar att deras uppdrag handlar om mer än att genomföra samtal, det handlar om att skapa tillit, ge utrymme för reflektion och visa att man tror på ungdomens förmåga att förändras.

Socialarbetarens personliga egenskaper, såsom lyhördhet, tålmod och förmåga att möta ungdomar utan att döma, framhålls som centrala. Många uttrycker också att deras egen inställning smittar av sig. Om de visar att de tar uppdraget på allvar och tror på ungdomen, så ökar sannolikheten att ungdomen också gör det.

*Jag tror att det spelar roll att man själv tror att det här kan funka. Att man liksom visar det, att man vill göra något bra. [...]
Jag brukar tänka att det är min uppgift att vara en motvikt.
Någon som tror på dem även när de själva inte gör det.
(Respondent 1 & 7)*

Tidigare forskning bekräftar att socialarbetarens betydelse är central i genomförandet av ungdomstjänst. Enligt Brå (2011, s. 82) påverkas insatsens kvalitet i hög grad av den enskilda socialarbetarens engagemang och förhållningssätt. Socialstyrelsen (2008, s. 7–8) lyfter att relationens innehåll är avgörande för att skapa förtroende och att detta inte kan ersättas av struktur.

Utifrån KASAM blir det tydligt att socialarbetaren är den som kan skapa de förutsättningar som krävs för att insatsen ska upplevas som begriplig, hanterbar och meningsfull. Genom att tydligt förklara upplägg och syfte, begriplighet, anpassa samtalen efter ungdomens förmåga, hanterbarhet, och bygga relationer som signalerar respekt och tillit, meningsfullhet, kan socialarbetaren bidra till en positiv utvecklingsprocess (Antonovsky 2005; Hanson 2018) Även enligt Becker är socialarbetaren en nyckelperson för att motverka stämpling. Det är genom relationen som ungdomens självbild kan påverkas i positiv riktning. En socialarbetare som ser ungdomens styrkor och möjligheter, och inte fastnar i den brottsliga identiteten, kan fungera som en motkraft till samhällets negativa etikettering. Samtidigt kräver detta tid, utrymme och stöd, annars finns risken att socialarbetaren själv blir en del av den stämplande strukturen (Becker 2006).

6.9 Socialarbetares egen motivation

Respondenterna beskriver att deras egen motivation spelar en viktig roll för hur de genomför ungdomstjänst. De flesta uttrycker att de känner ett starkt engagemang i uppdraget och att de tycker att samtalen med ungdomarna är meningsfulla. Att få följa en ung människas utveckling och kunna bidra till reflektion och ansvarstagande upplevs som givande. Samtidigt framkommer att motivationen påverkas av arbetsvillkor, organisatoriska förutsättningar och samhällsklimatet.

Flera respondenter beskriver att hög arbetsbelastning, otydlighet i uppdraget eller brist på resurser riskerar att sänka motivationen. När ungdomstjänst inte prioriteras i organisationen, eller när de känner att deras insats inte gör skillnad, kan engagemanget minska. Några nämner också att socialtjänstens negativa mediebild och samhällets hårdare attityder mot unga lagöverträdare ibland påverkar deras arbetslust.

Jag tycker att det är ett viktigt arbete och jag känner att jag gör skillnad. Det ger mig motivation. [...] Ibland känns det som att vi ska vara både domstol och socialt stöd på samma gång. Det är svårt att hålla motivationen uppe när uppdraget blir otydligt.

(Respondent 5 & 3)

Forskningen visar att socialarbetares motivation påverkas av flera faktorer, både organisatoriska och psykosociala. Enligt Jess & Nyström (2002, s. 245–247) stärks motivationen av tydliga uppdrag, strukturerade arbetsformer och möjligheten att följa upp resultat. Motivation påverkas också av hur meningsfull och tydligt strukturerad insatsen upplevs. Socialstyrelsen (2008, s. 8) konstaterar att engagemang och kvalitet i arbetet hänger nära samman med socialarbetares motivation. När arbetsuppgifter är otydliga eller resurser saknas riskerar motivationen att minska, dessutom påpekar Nilsson (2025, s. 67–70, 84–86) att en negativ samhällsbild och låg status för yrket också kan påverka engagemanget.

Utifrån KASAM är socialarbetarens motivation nära kopplad till deras egen känsla av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet i arbetet. När uppdraget är tydligt och

arbetsvillkoren rimliga stärks hanterbarheten. Om organisationen skapar utrymme för reflektion och kollegialt stöd, ökar också känslan av begriplighet och sammanhang. Meningsfullhet uppstår när socialarbetaren upplever att arbetet gör skillnad (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Beckers stämplingsteori är också relevant för att förstå socialarbetarens motivation. Enligt Becker påverkas den professionella rollen av det sammanhang man verkar i. Om socialarbetaren upplever att strukturerna kring insatsen främjar kontroll snarare än utveckling, finns en risk att arbetet upplevs som meningslöst. Om socialarbetaren däremot ges mandat och resurser att möta ungdomar med ett utvecklingsfokus, stärks också den egna yrkesidentiteten som en positiv förändringsaktör (Becker 2006).

6.10 Alliansens betydelse för förändringsinriktat arbete

Alla respondenter betonar att alliansen mellan socialarbetare och ungdom är helt avgörande för att ett förändringsarbete ska kunna ske. Det handlar om att bygga tillit, skapa en trygg atmosfär och få ungdomen att känna sig respekterad och lyssnad på samt att man pratar på ett anpassat sätt för deras ålder och mognad. Flera beskriver att det tar tid att bygga allians, men att det är först när relationen fungerar som det finns en möjlighet att påverka. Respondenterna menar att ungdomar snabbt märker om man är genuint intresserad, och att den tillit som byggs i samtalen är en förutsättning för att kunna utmana invanda tankemönster.

Respondenterna ser inte relationen som ett mål i sig, utan som ett medel för att skapa förändring. När ungdomen upplever att socialarbetaren är närvarande, engagerad och icke-dömande, ökar chanserna att hen reflekterar över sina handlingar. Flera lyfter vikten av att vara konsekvent, att hålla det man lovar och att anpassa samtalen efter individens behov, allt detta bygger allians och ökar mottagligheten.

Det är när de känner att jag inte dömer dem som det går att prata om det som faktiskt spelar roll. Allt bygger på relationen. Det är först när de börjar lita på mig som vi kan börja prata på riktigt. [...] Man måste vara lyhörd, men också tydlig. Visa att man finns där, men också vad som gäller. (Respondent 5, 7 & 1)

Forskningen betonar att en stark arbetsallians är avgörande för att uppnå förändring. Enligt Socialstyrelsen (2021, s. 35) krävs tid, förtroende och gemensam målformulering för att bygga allians. Tärnfalk (2007, s. 96–98) menar att kontinuitet och tydligt barnfokus ökar möjligheten att påverka ungdomens utveckling. Brå (2011, s. 59–62) lyfter att utebliven samtalsdel i ungdomstjänsten försvårar relationsbyggandet och därmed också möjligheten till förändringsarbete. Socialstyrelsen (2021, s. 35) framhåller att alliansen är avgörande för att skapa delaktighet och motivation hos ungdomen, och att socialarbetaren behöver ägna tid åt att bygga denna relation.

Utifrån KASAM är en fungerande allians en viktig nyckel till förändringinriktat arbete inom ungdomstjänst. Det är i mötet med en trygg och konsekvent socialarbetare som ungdomen kan förstå syftet med samtalen, begriplighet, känna att hen klarar av dem,

hanterbarhet, och uppleva att det finns ett värde i att delta, meningsfullhet (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Beckers teori visar att det är i den personliga relationen som socialarbetaren har möjlighet att motverka stämpling. Genom att se ungdomen som mer än sina handlingar och behandla hen med respekt, kan socialarbetaren bidra till att en ny, positiv identitet utvecklas. En stark allians minskar risken att ungdomen fastnar i en avvikarroll och ökar möjligheten till förändring genom bekräftelse och samarbete (Becker 2006).

6.11 Strategier för att skapa allians

Respondenterna beskriver flera konkreta strategier de använder för att skapa en fungerande allians med ungdomar som dömts till ungdomstjänst. En viktig aspekt är att bemöta ungdomen på ett sätt som signalerar respekt och nyfikenhet snarare än misstänksamhet. Flera säger att de medvetet försöker ta ett steg tillbaka i början, för att ge ungdomen utrymme att känna sig trygg. Samtidigt framhålls vikten av att vara tydlig med ramar och förväntningar. Den balansgången, mellan värme och struktur, upplevs som en nyckel i relationsbyggandet.

Flera respondenter använder humor, vardagliga samtalsämnen och ett icke-formellt språk för att skapa kontakt. Några beskriver hur de ibland delar något personligt, inte för att flytta fokus från ungdomen, utan för att visa sig som människa. Flera säger också att de tydligt visar att de tror på ungdomens förmåga att förändras, vilket ses som en avgörande komponent för att bygga förtroende.

Jag försöker alltid börja i det vardagliga, prata om skola, intressen, vädret. Det får dem att slappna av. [...] Att lyssna utan att avbryta, även när de säger något provocerande. Det bygger tillit. (Respondent 4 & 6)

Forskningen visar att allians inte uppstår av sig själv, utan behöver byggas medvetet genom anpassade strategier. Socialstyrelsen (2021, s. 35) betonar att det krävs tid, lyhördhet och tillitsfullt bemötande för att skapa en fungerande arbetsallians. Enligt Brå (2011, s. 59–62) är ungdomars delaktighet och förståelse för syftet med insatsen centralt för att undvika motstånd. Tärnfalk (2007, s. 96–98) visar också att när socialarbetaren har ett tydligt barnfokus och anpassar sig efter ungdomens behov, ökar sannolikheten för att alliansen får fäste.

Utifrån KASAM bidrar de strategier som respondenterna beskriver till att skapa begriplighet, genom att förklara syftet och upplägget tydligt, hanterbarhet genom att anpassa samtalen och mötet till individens nivå och behov och meningsfullhet genom att visa att ungdomen har ett värde och att insatsen kan leda till något positivt (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Även Becker belyser vikten av att socialarbetaren agerar medvetet i relationen för att undvika att förstärka stämplande identiteter. Genom att bygga relation med värme och tillit kan socialarbetaren bli den som bryter mönster av misstro och stämpling. Strategier som bekräftar ungdomens resurser och visar på

framtida möjligheter minskar risken för att ungdomen fastnar i en negativ roll och skapar i stället förutsättningar för förändring (Becker 2006).

6.12 Påverkan av att insatsen är tvingande

Respondenterna beskriver att ungdomstjänstens karaktär, som en tvångsåtgärd som formellt förutsätter samtycke, påverkar mötet med ungdomen på flera sätt. Flera uttrycker att samtycket för det mesta är en formalitet, där ungdomen går med på insatsen utan att fullt ut förstå vad det innebär. Det kan skapa en utmaning i början av processen, eftersom socialarbetaren behöver arbeta med att förklara syftet och försöka väcka en inre motivation hos en ungdom som kanske inte själv valt att delta aktivt.

Samtidigt framkommer att insatsens tvingande karaktär också kan ha en positiv effekt. Några respondenter menar att ungdomstjänst markerar allvaret i situationen och ger ungdomen ett yttre ramverk att förhålla sig till, vilket i vissa fall kan skapa stabilitet och öppna upp för reflektion. Flera lyfter vikten av att snabbt skapa en relation där ungdomens delaktighet stärks, trots att insatsen är ett resultat av domstolsbeslut.

De går ofta bara med på det för att det är det minsta straffet. Sen när de väl är här så får vi börja om från början. [...] Det händer att det blir något bra ändå. Ibland kan man nå fram just för att det finns en tydlig ram och konsekvens. (Respondent 3 & 6)

Forskningen visar att tvingande insatser inte nödvändigtvis utesluter frivilligt engagemang, men att det kräver särskilda insatser för att skapa motivation. Tärnfalk (2007, s. 63–64) menar att det är en gammal tanke att tvång i sig leder till förändring, i själva verket behöver insatsen utformas med hänsyn till ungdomens behov och mottaglighet. Socialstyrelsen (2008, s. 7–8) framhåller att individanpassning, delaktighet och pedagogisk kommunikation är avgörande även i tvingande insatser. Brå (2011, s. 59–62) visar att ungdomar som får möjlighet

att förstå och påverka processen har större chans att tillgodogöra sig insatsen.

Utifrån KASAM är det avgörande att en tvingande insats ändå upplevs som begriplig, hanterbar och meningsfull. Begriplighet kan skapas genom tydlig information och förankring av syfte och innehåll. Hanterbarhet uppstår när socialarbetaren hjälper ungdomen att se vad som förväntas och hur det går att genomföra. Meningsfullhet väcks när ungdomen känner att det finns något att vinna på att delta, exempelvis att insatsen kan leda till en positiv förändring (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Beckers teori belyser att det finns en inneboende risk att tvångsinsatser förstärker stämpling, särskilt om ungdomen uppfattar sig som kontrollerad snarare än inbjuden till förändring. Om socialarbetaren däremot lyckas kommunicera att det finns valmöjligheter, även i en tvångskontext, kan det bidra till att bryta en negativ identitet och öppna upp för ansvarstagande och utveckling (Becker 2006).

6.13 Organisatoriska förhållanden

Respondenterna beskriver att de organisatoriska förutsättningarna har stor betydelse för hur ungdomstjänst genomförs och för hur mycket fokus som kan läggas på förändringsarbete. Några uttrycker att de arbetar i en organisation där ungdomstjänst prioriteras och där det finns tydliga rutiner, stöd i material och utrymme för reflektion. Andra beskriver motsatsen, att ungdomstjänst betraktas som en mindre viktig insats, att det saknas tid, resurser och metodstöd, och att det påverkar kvaliteten.

Flera lyfter att ungdomstjänst kan hamna i skuggan av andra, mer akuta ärenden. De menar att det krävs organisatoriskt stöd för att insatsen ska kunna ges det utrymme som krävs för att skapa relation och förändring. Några efterfrågar också mer specialisering, utbildning och samverkan kring ungdomsbrott. Bristen på kontinuitet och långsiktighet beskrivs som ett återkommande problem.

Det är ju inte alltid det prioriteras. Ibland känns det som att det bara ska verkställas, inte utvecklas. [...] Det borde finnas mer struktur, utbildning och samarbete med andra aktörer. Det är för mycket som hänger på individen. (Respondent 2 & 5)

Några respondenter beskriver istället att de upplever sig nöjda med hur insatsen prioriteras och utförs.

Jag tycker att vi har bra rutiner här, det gör att man vet vad man ska göra och kan lägga mer fokus på själva samtalen. (Respondent 1)

Forskningen visar att organisatoriska villkor har stor betydelse för möjligheten att bedriva ett kvalitativt förändringsarbete. Brist på resurser och organisatoriskt stöd beskrivs i flera rapporter som ett hinder för att genomföra ungdomstjänst enligt intentionerna. Enligt Socialstyrelsen (2020a, s. 36–37) krävs både kompetens och rätt organisatoriska förutsättningar. Tärnfalk & Alm (2021, s. 27–28) beskriver att brist på långsiktighet, metodutveckling och specialisering är vanliga hinder. Brå (2011, s. 65–66) betonar att avsaknad av utbildning, tid och metodstöd påverkar kvaliteten i genomförandet av insatsen.

Utifrån KASAM bidrar tydliga organisatoriska strukturer till ökad hanterbarhet, för att socialarbetaren vet vad som förväntas och har resurser att klara uppgiften. Begripligheten stärks när det finns gemensamma rutiner, material och mål, och meningsfullheten ökar när socialarbetaren upplever att insatsen tas på allvar inom organisationen och får effekt i praktiken (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Beckers teori hjälper oss att förstå att även organisationens inställning och struktur påverkar risken för stämpling. Om socialarbetaren inte ges utrymme att bygga relation och jobba utvecklingsinriktat, ökar risken att mötet med ungdomen präglas av kontroll. Då kan själva systemet bidra till att befästa en avvikande identitet, snarare än att utmana den.

Omvänt kan en organisation som värderar relationellt och reflekterande arbete ge socialarbetaren mandat att vara en motkraft till stämpling (Becker 2006).

6.14 Övriga reflektioner och förbättringsförslag

I slutet av intervjuerna delade flera respondenter reflektioner om ungdomstjänstens framtid och förbättringspotential. Flera uttryckte att insatsen i grunden är bra och att den ger unga möjlighet att ta ansvar utan att stämplas genom frihetsberövande påföljder. Samtidigt finns ett tydligt behov av utveckling, både i hur insatsen genomförs och i hur den organiseras.

Många efterfrågar mer samverkan, inte minst med skolor och arbetsplatser, men även med psykiatri och andra delar av socialtjänsten. Det framkommer också ett behov av mer tid för förberedelse och efterarbete, samt bättre möjligheter till kompetensutveckling. En återkommande önskan är att ungdomstjänst ska ges högre status i organisationen, att den ska ses som en viktig insats med utvecklingspotential snarare än som en rutinuppgift. Respondenterna har olika syn på vad som skulle vara hjälpsamt och kunna förändras i förhållande till den egna organisationen. Nedan följer ett urval av respondenternas subjektiva upplevelse av hur insatsen kan förbättras i jämförelse med hur den genomförs idag.

Vi behöver mer samarbete, det är sällan ungdomsbrott bara är ett isolerat problem. Skolan, BUP, alla behöver vara med. [...] Jag hade önskat mer handledning och utbildning. Ibland känns det som att man gör så gott man kan utan riktiga verktyg. [...] Det vore bra med någon form av uppföljning efteråt. Inte bara verkställa och sen släppa det. (Respondent 3, 6 & 5)

Forskningen visar att utveckling av insatsen ungdomstjänst kräver såväl organisatoriska som professionella förändringar. Brå (2011, s. 65–66) och Socialstyrelsen (2020a, s. 36–37) pekar båda på att många kommuner saknar tillräckliga resurser för att genomföra ungdomstjänst med både arbetsdel och påverkansdel enligt intentionerna. Tärnfalk (2007, s. 249) lyfter vikten av systematik och uppföljning för att säkerställa rättssäkerhet och kvalitet.

Utifrån KASAM innebär förbättringsförslagen ett behov av att stärka alla tre dimensioner, begriplighet, genom tydligare mål, uppföljning och samordning, hanterbarhet, genom ökade resurser, tid och utbildning och meningsfullhet, genom att insatsen ses som viktig och utvecklingsbar, både för ungdom och socialarbetare (Antonovsky 2005; Hanson 2018). Stämplingsteorin belyser hur förbättrade strukturer och professionellt bemötande kan minska risken för stämpling. Genom att arbeta medvetet med identitetsskapande, samverkan och uppföljning kan socialarbetaren bidra till att ungdomar inte fastnar i rollen som avvikande, utan i stället ser sig själva som en del av samhället. Det förutsätter dock att organisationen skapar utrymme för detta arbete, annars riskerar även den bästa insatsen att reduceras till en kontrollåtgärd (Becker 2006).

7. Slutdiskussion

Syftet med denna studie var att undersöka socialarbetares perspektiv på förändringsinriktat arbete inom ungdomstjänst. Genom sju intervjuer med socialarbetare i olika kommuner har två centrala fynd identifierats. Respondenterna uppger att ungdomstjänst, trots sin begränsade omfattning, gör det möjligt för socialarbetare att arbeta förändringsinriktat, samt att både organisatoriska och personliga resurser är avgörande för verkställandet av insatsen. Dessa resultat diskuteras här i relation till tidigare forskning, teoretisk utgångspunkt och aktuell samhällsdebatt.

Ett av studiens viktigaste fynd är att samtliga respondenter ser ungdomstjänst som en insats som kan möjliggöra förändring, trots att den är kort och formellt styrd. Det förändringsinriktade arbetet sker framför allt i samtalsdelen där ungdomen ges möjlighet att reflektera över sina handlingar och framtid. Detta synsätt stöds av Brå (2011, s. 44–45), som betonar vikten av att ungdomar upplever delaktighet och meningsfullhet för att insatsen ska få effekt, vilket våra resultat bekräftar. Även Tärnfalk och Alm (2021, s. 81) lyfter att relation och reflektion snarare än straff minskar återfallsrisken, något som kräver både tid och resurser för att förverkligas i praktiken.

Värt att notera är att vi i vår studie inte funnit några avvikande svar eller negativa fynd där socialarbetare anser att ungdomstjänst inte alls fungerar förändringsinriktat. Detta kan, enligt vår tolkning, bero på flera faktorer. En möjlig förklaring är respondenternas generella yrkesmässiga övertygelse om att alla människor har potential att förändras som framgick i intervjuerna. En annan möjlig förklaring är den kultur som präglar arbetsplatser där respondenterna är verksamma, där förändringsinriktade insatser utgör grunden för arbetet. Samtidigt är det viktigt att i en studie reflektera över hur egna och respondenters värderingar samt organisatoriska normer kan påverka datainsamling och analys, vilket också betonas i Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskningssed (2024, s. 23–26).

Inför studien hade vi en förförståelse präglad av antagandet att det skulle vara svårt att bedriva ett genuint förändringsinriktat arbete inom ramen för en tvångsinsats som ungdomstjänst. Vi föreställde oss att insatsens obligatoriska karaktär skulle försvåra motivation, allians och delaktighet. Resultaten har dock nyanserat denna bild. Våra intervjuer visar att socialarbetare i hög grad upplever att de lyckas skapa arbetsallianser och främja förändring, trots insatsens juridiska ramar, tidsbegränsning och ibland avsaknad av organisatoriska resurser. Det är inte tvånget i sig som avgör utgången, utan hur insatsen fylls med innehåll, hur relationen formas och vilka resurser som finns. Detta pekar på socialarbetarnas viktiga roll i att omvandla strukturella ramar till något meningsfullt och utvecklingsfrämjande för ungdomen.

Resultatet i studien visar att ungdomstjänst har god potential som förändringsinsats, vilket blir särskilt viktigt i den rådande debatten om ungdomskriminalitet. När samhället allt oftare efterfrågar hårdare straff och fler frihetsberövanden, visar vårt resultat att respondenterna ser ungdomstjänst som ett mer konstruktivt alternativ. De menar att

insatsen, rätt utformad, inte bara sätter gränser, utan också stärker ungas självbild och framtidstro. Det ligger i linje med Socialstyrelsen (2020a, s. 132), som betonar att ungdomstjänst ska förena kontroll med rehabilitering. Frågan blir då om förutsättningarna för detta verkligen finns i praktiken.

Vår studie betonar risken för att ungdomar stämplas om insatsen fokuserar mer på kontroll än på utveckling. Om ungdomstjänst genomförs med fokus på skuld, utan möjlighet till reflektion och stöd, kan det snarare förstärka än motverka stämpling (Becker 2006, s. 31–42). Därför blir socialarbetarens mandat att arbeta relationsbaserat centralt. Tärnfalk (2007, s. 96–98) visar dessutom hur rättsväsendets krav ibland väger tyngre än ungdomens bästa, något som ytterligare kan förstärka stämplingen.

Det andra huvudfyndet handlar om att resurser, både organisatoriska och personliga, är avgörande för att ungdomstjänst ska kunna fungera förändringsinriktat. Respondenterna beskriver hur brist på tid, metodstöd och utbildning begränsar insatsens innehåll. Brå (2011, s. 65–66) visar att samtalsdelen kan utebli just av dessa skäl. Det väcker frågan om hur lagens intentioner ska kunna uppnås utan rätt förutsättningar, något även Socialstyrelsen (2020a, s. 36–37) betonar som avgörande för kvaliteten i arbetet.

I respondenternas svar kan vi utläsa att det i stor utsträckning är socialarbetarnas personliga resurser och perspektiv på ungdomstjänst som gör att insatsen upplevs som verksam, trots avsaknad av ett gemensamt arbetssätt eller strukturerat program. Samtliga respondenter uttrycker en önskan om att ungdomstjänst ska genomföras med ett gemensamt material, för att säkerställa likvärdighet, kvalitet och möjlighet till utvärdering över hela landet. De efterfrågar också ökad samverkan mellan kommuner för att stärka metodutvecklingen, vilket de själva tagit initiativ till det senaste året genom att anordna nätverksträffar.

Vidare visar studien att socialarbetarens personliga engagemang och förmåga att bygga allians är avgörande för förändringsarbetet. Jess och Nyström (2002, s. 240–241) lyfter vikten av tillit och tydliga mål, och Socialstyrelsen (2021, s. 35) betonar alliansens betydelse för ungdomens delaktighet. Våra resultat visar att när tid och förutsättningar för relation saknas, riskerar hela insatsen att förlora sitt värde.

Fynden knyter an till KASAM, där begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet ses som avgörande för att hantera svåra situationer (Antonovsky 2005, s. 44–45). När ungdomar förstår insatsen, känner sig delaktiga och ser ett syfte, ökar chansen till förändring. Detta stämmer överens med vad flera respondenter beskriver som framgångsfaktorer i arbetet. Även Socialstyrelsen (2008, s. 7–8; 2020b, s. 19) betonar att ungdomars delaktighet, motivation och förståelse för insatsen är avgörande för att uppnå resultat, och att insatsen behöver anpassas till individens behov för att upplevas som meningsfull och hanterbar.

Samtidigt visar studien att dessa förutsättningar inte alltid finns. Flera respondenter pekar på att ungdomstjänsten genomförs på olika sätt mellan kommuner, vilket också

Brå (2011, s. 59–62) lyfter som ett strukturellt problem. Utan nationella riktlinjer och samsyn riskerar ungdomstjänstens effekter att bero mer på var i landet man bor än på individens behov.

En annan aspekt som framkommit i analysen är att våra teorier, stämpling och KASAM, inte fullt ut fångar de strukturella maktförhållanden som påverkar ungdomars möjligheter att ta till sig insatsen i vår studie. Intersektionella faktorer som kön, klass och etnicitet påverkar sannolikt både hur ungdomar bemöts av rättsväsendet och av socialtjänsten, något som också diskuteras av Tärnfalk (2007, s. 99). Att dessa perspektiv inte integrerats djupare i studien är en begränsning som bör beaktas i framtida forskning.

Våra respondenter lyfter behovet av nationell samordning och gemensamma riktlinjer för att insatsen ska kunna genomföras likvärdigt och med hög kvalitet. De efterlyser också utvärderingar som inte bara mäter om ungdomar återfaller i brott. Vår förståelse efter studiens resultat är att det också behövs forskning som fördjupar förståelsen för vad det är i insatsen som gör skillnad, och varför.

Respondenterna menar att ungdomstjänst har goda förutsättningar att fungera förändringsinriktat och förebygga återfall, förutsatt att den genomförs på ett likvärdigt sätt i alla kommuner. Detta står i kontrast till delar av samhällsdebatten, där fokus i allt högre grad ligger på straffskärpningar och sänkt straffmyndighetsålder snarare än rehabilitering. Studien pekar i stället på värdet av att ta tillvara ungdomstjänstens potential som förenar tydlig gränssättning med stöd för att på sikt kunna åstadkomma en långsiktig förändring bland unga lagöverträdare. Studiens resultat visar att socialt arbete har en avgörande roll i detta, att samverkan med bland annat skola och psykiatri skulle behövas för ännu större effekt. Utifrån resultatet drar vi slutsatsen att socialarbetare redan i dagens utformning av ungdomstjänst har möjlighet att göra verklig skillnad, men att insatsens potential skulle kunna stärkas ytterligare genom ökade resurser och ett större samhällsförtroende, för att i än högre grad främja utveckling och förändring.

Referenser

- Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. 2. utg. Stockholm: Natur & Kultur.
- Becker, H.S. (2011). *Outsiders: studier i avvikelens sociologi*. Ny utg. Stockholm: Liber.
- Brottsförebyggande rådet (Brå) (2011). *Ungdomsvård och ungdomstjänst – en utvärdering av 2007 års reform*. Rapport 2011:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2021). *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet och faktorer av betydelse för att lämna ett kriminellt liv*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. [Hämtad: 2025-03-03].
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Malmö: Liber.
- Domstolsverket (2024). *Påföljder för unga*. Tillgänglig på: <https://www.domstol.se/amnen/brott-och-straфф/straфф-och-pafoljder/pafoljder-for-unga/> [Hämtad: 2025-05-13].
- Gadamer, H.-G. (1997). *Sanning och metod – i urval*. Göteborg: Daidalos. [Originalverk 1960].
- Hansen, A. (2018). *Salutogent ledarskap: för friskare arbetsplatser*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Jess, K. & Nyström, S. (2002). ”En investering i socialt arbete”. I Jeppsson Grassman, E. & Börjeson, M. (red.) *Socialt arbete – en forskningsöversikt*. Lund: Studentlitteratur, s. 235–258.
- Kriminalvården (u.å.). *Samhallstjänst*. Tillgänglig på: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/frivard/samhallstjanst/> [Hämtad: 2025-05-16].
- Kunskapsguiden (2020). *Det professionella samtalet*. Tillgänglig på: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/yrkesrollen-inom-socialtjanstens-barn-och-ungdomsvard/det-professionella-samtalet/> [Hämtad: 2025-05-14].

- Nilsson, K. (2025). *I allmänhetens ögon: Om förtroende och uppfattningar gentemot socialtjänsten, samt hur dessa uppfattas och hanteras av socialsekreterare*. Karlstads universitet. <https://doi.org/10.59217/ofig8483> [Hämtad: 2025-03-05].
- Rienecker, L. & Stray Jørgensen, P. (2018). *Att skriva en bra uppsats*. 4. uppl. Stockholm: Liber.
- SFS 1964:167 *Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare*. Tillgänglig på: <https://lagen.nu/1964:167>
- SFS 1962:700 *Brottsbalken*. Tillgänglig på: <https://lagen.nu/1962:700#K32P2>
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen*. Tillgänglig på: <https://lagen.nu/2001:453>
- Socialstyrelsen (2008). *Insatser för unga lagöverträdare: En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig på: [Insatser för unga lagöverträdare](#) [Hämtad: 2025-04-21].
- Socialstyrelsen (2020a). *Barn och unga som begår brott – Handbok för socialtjänsten*. [Hämtad: 2025-04-24].
- Socialstyrelsen (2020b). *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende*. Tillgänglig på: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2020-2-6597.pdf> [Hämtad: 2025-05-14].
- Socialstyrelsen (2021). *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig på: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2021-11-7626.pdf> [Hämtad: 2025-05-14].
- Sveriges Domstolar (2021) *Påföljder för unga*. Tillgänglig på: <https://www.domstol.se/ammen/brott-och-straфф/straфф-och-pafoljder/pafoljder-for-unga/> [Hämtad: 2025-05-13].
- Tärnfalk, M. (2007) *Barn och brott – En studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare*. Stockholm: Stockholms universitet. [Hämtad: 2025-03-03].
- Tärnfalk, M. & Alm, C. (2021) ‘Social worker motivations and organisational prerequisites for care of children who commit crimes – the best interests of the child or the protection of society?’, *European Journal of Social Work*, 24(1), s. 21–33. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1585334>
- Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på: [God forskningssed 2024 - Vetenskapsrådet](#) [Hämtad: 2025-03-03]

Ödman, P.-J. (2007) *Tolkning, förståelse, vetande: Hermeneutik i teori och praktik*. 2. uppl. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Bilagor

Bilaga 1 – Missivbrev

Information till dig som ska delta i en undersökning som genomförs av en student under utbildning

Du tillfrågas om att delta i studien 'Socialarbetare perspektiv på förändringsarbete inom ungdomstjänst'.

Ungdomskriminalitet är ett växande samhällsproblem som kräver effektiva insatser för att förebygga återfall och främja ungas utveckling. Denna studie syftar till att undersöka socialarbetares perspektiv i arbetet med ungdomstjänst och hur de upplever sina möjligheter att driva ett förändringsinriktat arbete.

Examensarbetet utförs som en del i min utbildning vid Socionomprogrammet, akademien välfärd och hälsa på Högskolan i Halmstad.

Ansvarig lärare är Oscar Andersson.

tel: 072-977 35 58 mail: oscar.andersson@hh.se

Dina personuppgifter behandlas inom studien endast enligt ditt samtycke, och enligt kraven i dataskyddsförordningen. Ditt deltagande i studien är helt frivilligt och du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak. Ett återkallande påverkar dock inte den behandling som skett innan återkallandet. Du kan också när som helst begära att få en kopia av dina personuppgifter.

Materialet kommer delvis att behandlas inom [molntjänsten Office 365 från Microsoft], som Högskolan har ett personuppgiftsbiträdesavtal med. Obehöriga kommer inte att ha tillgång till dina personuppgifter. Studien genomförs i samarbete med Halmstad Högskola. Halmstad Högskola kommer endast att få tillgång till avidentifierade personuppgifter/sammanfattade resultat från studien. De av dina personuppgifter som kommer att behandlas är: [namn, e-postadress, mm] Dina personuppgifter kommer att raderas när examensarbetet är godkänt.

Personuppgiftsansvarig för studien är Högskolan i Halmstad, som nås via registrator@hh.se eller 035-16 71 00. Övrig information om hur Högskolan hanterar personuppgifter finns på www.hh.se/dataskydd. Har du frågor kan du också kontakta Högskolans dataskyddsombud, Anna Frederiksen, via dataskydd@hh.se.

Den färdigställda uppsatsen kommer att publiceras på DIVA och finnas tillgänglig digitalt på DIVA portalen.

Julia Falk och Marina Andersson

Bilaga 2 – blankett om samtycke

Samtycke till deltagande i studie om socialarbetares perspektiv på förändringsarbete inom ungdomstjänst.

Jag har fått information om studien och accepterar att delta.

Jag har fått information om att de uppgifter som samlas in om mig kommer att behandlas konfidentiellt, på ett sådant sätt att min identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga.

Jag är medveten om att min medverkan är helt frivillig och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum.....

Bilaga 3 – Intervjuguide

1. Kan du berätta lite om din yrkesroll och erfarenhet av att arbeta med ungdomar dömda till ungdomstjänst?
 - Hur länge har du arbetat inom detta område?
 - Vilken typ av kontakt har du med ungdomarna under insatsen?
2. Hur uppfattar du möjligheten att bedriva ett förändringsinriktat arbete med ungdomar som dömts till ungdomstjänst?
 - I vilken utsträckning anser du att ungdomstjänst möjliggör förändring?
 - Vilka metoder eller förhållningssätt använder du i mötet med ungdomarna?
3. Vilka faktorer upplever du främjar förändringsarbetet i ungdomstjänst?
 - Exempel på goda arbetssätt eller framgångsrika insatser?
 - Viktiga egenskaper hos socialarbetaren eller relationen med ungdomen?
4. Vilka faktorer upplever du försvårar eller hindrar ett förändringsinriktat arbete inom ungdomstjänst?
 - Strukturella hinder? (ex. tidsramar, resurser, samverkansproblem)
 - Ungdomens egen inställning eller motivation?
 - Finns det organisatoriska eller juridiska begränsningar?
5. Hur upplever du relationen mellan dig som socialarbetare och ungdomarna du arbetar med och på vilket sätt påverkar det arbetet?
 - Hur stor del av arbetet handlar om relationen?
 - På vilket sätt arbetar ni med att skapa en god relation?
6. Hur skulle du beskriva din egen motivation i arbetet med ungdomar inom ungdomstjänst?
 - Vad motiverar dig i detta arbete?
 - Hur påverkar ungdomarnas respons eller utveckling din egen arbetslust?
7. Hur påverkas arbetet av att insatsen är tvingande utifrån att ungdomen är dömd till att delta?
 - Hur skulle du beskriva att motivationen hos dig som socialarbetare och ungdomen påverkas av att det inte är frivilligt?
8. Vilka resurser behövs i arbetet med ungdomstjänst och får du det stöd och de resurser du behöver?
 - Vad skulle du behöva för att underlätta och förbättra arbetet?
9. Upplever du att det finns en risk att ungdomarna stämplas som kriminell i mötet med dig eller genom insatsen ungdomstjänst?

- Hur tänker du kring din påverkan på hur ungdomen ser på sig själv?
- Har du varit med om situationer där du känt att du motvilligt bidragit till att förstärka en negativ bild?
- Vad tror du behövs för att ungdomarna ska ändra riktning från en kriminell livsstil till en vardag fri från brott?
-

10. Finns det något du vill lägga till som vi inte redan har pratat om idag?